

● **Aktuelt** | 6 Clemens Saers: – En kamp for et trygt arbeidsmiljø ● **Fotoreportasje** | 20 Mellom to permer
● **Ut i verden** | 17 Lærerleder raser mot Macron ● **Reportasje** | 24 En skreddersydd matematikkprøve

UTDANNING

6

1. MAI 2020

utdanningsnytt.no

Slutter på grunn av smittefrykt

May Irene Morgan har økt risiko for å bli alvorlig syk av koronasmitte. Nå velger hun førtidspensjon for barnebarnas skyld.

Innhold

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Redaksjonssjef
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Kristin Slotterøy
Presentasjonsjournalist
ks@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debatt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedssjef
ls@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

10

● Utsatte lærere frykter de må være lenge borte

Skoler og barnehager åpner opp igjen. Flere tusen ansatte har økt risiko for alvorlig sykdom om de blir smittet av koronaviruset. Mange av dem spør seg nå om de tør å vende tilbake til jobb. May Irene Morgan tar ingen sjanser og går av med pensjon to år før planlagt.

Innhold

Aktuelt	4
Aktuelt navn	8
Hovedsaken	10
Kort og godt	16
Ut i verden	17
Min favorittlærer	18
Fotoreportasje	20
Skreddersydd matematikkprøve	24
Friminutt	26
Glimt	27
På tavla	28
Innspill	30
Debatt	34
Kronikk	38
Minneord	42
Lov og rett	45
Fra forbundet	46
Medlemstilbud	50

18

● Saers er skuffet over Høyesterett

6

– Saken min er prinsipiell og handler om retten til et trygt arbeidsmiljø, sier Clemens Saers (68). Han ble utsatt for vold fra en elev, gikk til sak, men tapte både i tingretten og lagmannsretten. I mars i år avviste Høyesterett saken.

● Min favorittlærer

– Jeg skulle så gjerne gitt deg en klem! sier artisten og programlederen Tore Pettersen til sin favorittlærer, May Irene Meland. Tometersregelen hindrer ham imidlertid i det.

Utdanning på nettet

I nettutgaven finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som e-blad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Fotoreportasje

I anledning Verdens bokdag i uka som gikk, kan du i fotoreportasjen se og lese om både leirtavler, runer, blindebøker og bibliotekelskere.

Skreddersydd matematikkprøve

Ved Vikåsen skole i Trondheim tester Helle Kornelia Henriksdatter Gomo og andre tredje-klassinger ut en regneprøve som skal tilpasse seg nivået deres underveis i besvarelsen.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2019: 185.296

issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Stibo Complete
<https://stibocomplete.com>

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Mer informasjon:

presse.no/pfu/etiske-regler

Forsidebildet

- Covid-19 tar jeg ikke risikoen på å få, sier May Irene Morgan (64). Hun har flere underliggende sykdommer og velger førtidspensjon to år før hun egentlig skulle gå av, for ikke å smittes av viruset.

Foto: Joakim S. Enger

Leder: Steffen Handal

1. nestleder: Terje Skyvulstad

2. nestleder: Hege Valås

Sekretariatssjef: Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbo | Ansvarlig redaktør

Skulle tatt seg bedre tid

«Ingen lærere skal være usikre på hvilke regler som gjelder når skoler og barnehager åpnes opp igjen», sa kunnskapsminister Guri Melby (V) i starten av april. Et par uker senere er det mange ubesvarte spørsmål.

Bare et par dager etter at smittevernveilederen var klar, sto de barnehageansatte klare til å ta imot spente barn og foresatte: med sperrebånd på uteområdet, fargekoordinerte refleksvester og litervis med såpe og vann. Men ikke alle følte seg trygge, hverken på reglene eller smittefaren ved å være på jobb.

Uken etter sto skolene for tur. Med de samme reglene for håndvask og renhold, men her kan elevgruppene være større; kanskje 15 elever per lærer. «Kanskje» er stikkordet: ingen maksgrænse, ikke så mange krav og påbud, men anbefalinger, og anbefalinger gir rom for tolkninger.

Den største usikkerheten dreier seg for mange om smittefaren, og om hvilke regler som gjelder for lærere i risikogruppen.

Siden det ble kjent at barnehager og skoler gradvis skulle åpne igjen, er det blitt gjentatt fra helsemyndighetene at få barn blir syke, og at de ikke blir alvorlig syke av koronaviruset. Men det hersker fortsatt usikkerhet om de er smittebærere.

Dermed er det mange som synes det er rart at to meters-regelen ikke gjelder på skolene (forståelig nok ville det vært umulig i barnehagene). Og lærere som også er besteforeldre, stusser over at de rådes til å holde seg unna barnebarna, men kan være i et klasserom med 15 elever.

Dessuten gir ikke veilederen klare svar på hva som gjelder for lærere i risikogrupperne. Dermed er det opp til fastlegene, og mens noen får legeerklæring for astma, får andre beskjed om å møte på jobb enda de har diabetes eller er tidligere hjerteoperert.

I denne ukens hovedsak har Utdanning snakket med fem lærere i risikogrupper om hvordan de ser på tilbakekomsten. En av dem, May Irene Morgan, tar rett og slett ikke sjansen. Hun førtidspensjonerer seg heller. Deres historier taler for at helse- og omsorgsminister Bent Høie og kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby skulle tatt seg bedre tid. De skulle brukt mer tid på å legge frem fakta, øke kunnskapen og gjøre veilederen tydeligere. Og de skulle gitt lærerne bedre tid til å forberede seg.

For selv om de forsikrer oss om at det er trygt å gjenåpne skoler og barnehager, er det et faktum at de har skapt vel så mye usikkerhet som trygghet.

Kommuneøkonomi

Frykter større kutt etter korona-krisen

I Tromsø og Kristiansand frykter Utdanningsforbundets ledere konsekvensene av korona-pandemien: tapte inntekter og økte utgifter.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Vi var bekymret i utgangspunktet. Når vi nå ser at det blir store tap i inntekter, både skatteinntekter og foreldrebetaling som uteblir fra skolefritidsordningen, samt verditap på aksjefond, så øker bekymringen, sier leder for Utdanningsforbundet Kristiansand, Karianne Sørtveit.

Kommunene er bevilget cirka seks milliarder kroner i krisetilskudd fra regjeringen. Fem milliarder ble overført i en ekstraordinær utbetaling av rammetilskudd 20. april. Kommunene får også cirka én milliard kroner for å kompensere for bortfall av foreldrebetaling. Det skal overføres 4. mai.

Ytterligere tiltak vil regjeringen komme tilbake til i revidert nasjonalbudsjett for 2020, som legges fram 12. mai.

KS anslo 14. april at kommunene vil få ekstraavgifter og inntektsbortfall på 12–16 milliarder kroner.

– Det er ikke sikkert redningspakken til kommunene som regjeringen har lansert, kommer oppvekstsektoren til gode. Og så vidt jeg forstår, er heller ikke de ekstra tilskuddene i nærheten av å dekke de ekstra utgiftene, sier Karianne Sørtveit.

Hun får støtte fra en like bekymret kollega i nord.

– Vi har allerede varslet at vi er redde for at en del skoler i Tromsø ikke kan drive etter opplæringsloven. Hva skjer nå når kommunen mister inntekter på grunn av Covid-19? spør leder i Utdanningsforbundet Tromsø, Rune Bakkejord.

– Statsministeren og statsrådene har uttrykt stor bekymring for de sårbare barna når skolene har vært stengt. Jeg håper deres bekymring for disse barna vedvarer når koronakrisen er over, så man får midler nok til å sørge for et faglig og godt undervisningsopplegg for dem også i fortsettelsen.

Tiltakene mot korona-pandemien fører til inntektsfall i mange kommuner. Det kan også ramme tilbudet i skoler og barnehager.

ILLFOTO PAAL SVENDSEN

Kutt i bemanning

I Kristiansand må kommunen spare inn 81 millioner kroner i perioden 2020–2023.

– Det er aktuelt for flere rektorer å kutte oppgaver og funksjoner som ikke er lovpålagt, som ressurser til sosiallærere, spesialpedagogikkkoordinatorer, bibliotekarer og ekstra støttetimer. De er også innstilt på å prioritere minstenorm for lærertetthet siden dette er en lovpålagt oppgave, sier Karianne Sørtveit.

Hun frykter ytterligere økonomiske problemer.

– Vi har fått økte utgifter, i helsevesenet, men også i oppvekstsektoren. 80–90 prosent av budsjettene til skoler og barnehager går i dag til bemanning, så at folk vil miste jobben, er helt sikkert.

Da regjeringen presenterte smittevernveilederen for skolene, ble det klart at barna skal deles i mindre grupper. Det vil kreve høyere bemanning. Men kunnskapsminister Guri Melby (V) ville ikke love mer penger til kommunene.

Store inntektstap

I slutten av februar vedtok kommunestyret i Tromsø et rammekutt for skole på 20 millioner kroner, med en helårseffekt på 34 millioner kroner i 2021. Nå er økonomien igjen et brennende tema.

– Tromsø kommune taper skatteinntekter og inntekter fra de kommunale selskapene, som kino og svømmehall. Og selv om det er noen innsparinger, som på vikarbudsjettet, har det vært i en begrenset periode. De utgiftene vil øke betraktelig igjen når skolene gjenåpner, sier Rune Bakkejord.

Lokallagslederen vil ha stortingspolitikere på banen.

– Det er kommunene som tar den viktigste frontlinje-jobben. Men det er ikke gjort godt nok rede for hvor mye av ekstraavgiftene som vil bli dekket av staten. Det er mange sterke kapitalkrefter som jobber for krisepakken til næringslivet, mens kommunene får langt mindre oppmerksomhet, sier Bakkejord.

● Videregående opplæring

Muntlig eksamen er avlyst

Regjeringen har bestemt at alle muntlige, muntlig-praktiske og praktiske eksamener i videregående skole avlyses i vår.

TEKST Paal Svendsen | ps@utdanningsnytt.no
og Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Vi skulle selvsagt aller helst gjennomført eksamen som vanlig, men vi lever ikke helt som vanlig, sa kunnskapsminister Guri Melby (V) på en pressekonferanse 21. april.

Fra før av er alle skriftlige eksamener i videregående skole og alle eksamener på ungdomstrinnet avlyst. Det betyr at lærerne skal sette alle karakterene i siste opplæringsuke.

– Da får lærerne bedre tid, og vi kan prioritere eksamen for privatistene. Det viktigste for elevene i videregående er at de får en grundig standpunktvurdering og vitnemål.

Fylkene har rådet regjeringen til denne avgjørelsen. Fylkene understreker at de ikke vil greie å gjennomføre både eleveksamen og privatisteksamen. Utdanningsforbundets leder Steffen Handal mener også avgjørelsen er fornuftig.

– Dette er en avgjørelse helt i tråd med råd fra en nesten samlet skolesektor, sier han.

– Elevene konkurrerer med hverandre på bakgrunn av karakterer. Derfor er det så viktig at gjennomføringen er lik over hele landet. Det mener jeg ikke vil være mulig å få til i dagens situasjon, sier Handal.

Elevorganisasjonen er også godt fornøyd med dagens avgjørelse.

– Det er ikke til å legge skjul på at vi ikke er fan av eksamen. Nå er det viktig at elevene får vist det de kan mot slutten av året, slik at de kan få skaffet seg et godt grunnlag for standpunktkarakterene, sier påtroppende leder Kristin Schultz.

– Det er vel ikke mange som gråter i dag?

– Nei. Noen reagerer nok på at det er vanskelig å bedømme en elev uten å ha fått et eksternt blikk, som en sensor kan. Men vi stoler på at lærerne klarer å sette skikkelig standpunktkarakterer. Et vitnemål uten eksamenskarakter er ikke et ufullstendig vitnemål, sier Schultz.

I slutten av mars avlyste regjeringen skriftlige eksamener i videregående skole og i tillegg alle eksamener i grunnskolen.

Regjeringen har bestemt at også muntlig eksamen i videregående skal avlyses. Privatisteksamener skal imidlertid gjennomføres, ifølge Utdanningsdirektoratet.

ILL. FOTO BJØRN SIGURDSON/NTB SCANPIX

Vil la fagfornyelsen gå som planlagt

Kunnskapsdepartementet ønsker å rulle ut de nye læreplanene til høsten.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Slik vi vurderer det i dag, går fagfornyelsen som planlagt. I samarbeid med sektoren vil vi vurdere om det er gjennomførbart, sier statssekretær Anja Johansen (V) i Kunnskapsdepartementet.

Før påske ba Skolenes Landsforbund (SL) kunnskapsminister Guri Melby (V) utsette fagfornyelsen med ett år. Forbundet hevder det er uforutsvarlig å sette i gang en stor skolereform mens man står i koronakrisen.

Utspillet skapte debatt. En av de som mener det vil være galt å utsette, er Øystein Gilje, førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved Universitetet i Oslo. Han peker på at arbeidet med de nye læreplanene henger sammen med andre prosesser, og at mange lærere og skoleledere venter med å komme i gang.

– Dersom skoler som ikke var godt i gang med

Målet er fortsatt å innføre fagfornyelsen til høsten, ifølge statssekretær Anja Johansen (V).

FOTO VENSTRE

å jobbe med fagfornyelsen i midten av mars skal diktere hva resten av Skole-Norge ønsker, vil majoriteten av lærerne bli veldig skuffet, sier Gilje.

Leder for Utdanningsforbundet, Steffen Handal, tror en utsettelse vil by på utfordringer, men mener man bør vurdere hvilket ambisjonsnivå man skal ha for innføringen av nye læreplaner til høsten.

– Kanskje skal de nye planene iverksettes fra høsten noen steder, mens vi utsetter for andre deler av skolen, eller kanskje vi bør ha en toårig innføringsperiode, sier Handal.

● Clemens Saers –saken

– Min sak handler om læreres rett til et trygt arbeidsmiljø

Lærere som utsettes for vold i arbeidssituasjonen, mangler rettsvern, mener lærer Clemens Saers. Han tapte saken om oppreisning fra arbeidsgiver etter å ha blitt utsatt for vold fra en elev.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

– Da jeg fikk beskjed om at saken min ikke kommer opp i Høyesterett, tenkte jeg at dette er en trist dag, ikke bare for meg, men for hele den norske lærerstanden, sier den nå pensjonerte lektoren.

Selv om Høyesterett avviste saken hans, angrer han ikke på at han valgte å gå rettens vei. Han roser advokat Christel Søreide i advokatfirmaet Wiersholm for å ha bistått med anken. Hun påtok seg oppdraget «pro bono», det vil si uten å ta seg betalt.

– Jeg er svært takknemlig for alt mine skap-skodde jurister har gjort for meg. Uten dem ville saken aldri blitt belyst, sier Saers.

I et notat skrevet av advokat Søreide, står det at det kan ha hatt betydning for ankeutvalgets avgjørelse at saken i de andre domstolene er blitt reist som en sak etter skadeerstatningsloven.

Søreide mener Høyesterett kan ha ansett saken som mindre egnet til å avklare de prinsipielle spørsmålene om terskelen for brudd på forebyggings- og informasjonsplikten etter arbeidsmiljøloven, og i tillegg avveiningen mellom taushetsplikten etter opplærings- og forvaltningsloven og informasjonsplikten etter arbeidsmiljøloven.

Saers hadde håpet Høyesterett ville vurdere de prinsipielle sidene, som han mener handler om arbeidsgivers ansvar for at ansatte skal føle seg trygge på jobb.

Reddet av elev

Det som skjedde 15. mai 2014, er beskrevet i rettsdokumentene. Det starter med at det banket på klasseromsdøra til Saers på Oslo Handelsgymnasium. Idet han åpner, står han ansikt til ansikt med en truende elev som han ikke kjenner fra før. Eleven har med seg fire andre gutter. Under

påskudd av at en elev skylder dem penger, forsøker de å trenge seg inn.

I klasserommet befinner det seg tre kvinnelige elever. For å beskytte dem, legger Saers hånden på brystet til eleven og forsøker å lukke døren. Da kjenner han et smertefullt grep rundt halsen. Eleven tar strupetak, læreren gisper etter luft, og de tre elevene oppfatter situasjonen som dramatisk.

En av dem, Farhiya, skriker høyt og får tak i en feiekost. Hun kaster den mot gutten som holder rundt strupen på Saers. Da slipper han taket, og sammen greier jentene å få guttegjengingen ut av klasserommet før de låser døren. Bak dem hiver Saers etter pusten.

– Hun reddet livet mitt. Uten de jentene ville jeg neppe ha overlevd, sier Saers.

Skaden gjorde ham 25 prosent ufør. I tillegg fikk han påvist posttraumatisk stress-syndrom. I august 2015 ble eleven dømt til seks måneders fengsel for vold mot læreren, samt andre episoder med vold, trusler og ordensforstyrrelser. I dommen blir det slått fast at det er en sammenheng mellom elevens voldsutøvelse og skadene læreren er påført.

Ble ikke informert

I mars 2017 gikk Saers til sak mot Oslo kommune med krav om 250.000 kroner i oppreisning. Til Dagsavisen uttalte advokat Thorkil H. Aschehoug:

– I denne saken mener vi Oslo kommune og skoleledelsen grovt har forsømt sine plikter som arbeidsgiver, noe som har påført Clemens Saers alvorlig skade.

Advokaten mente at Saers, som underviste i klasserommet tvers over gangen, burde ha blitt informert.

Dom i Tingretten falt i april 2018. Der vant Oslo kommune fram. «Retten ser det slik at det ikke

● Bakgrunn

Lektor Clemens Saers (68) ble utsatt for vold fra en elev i mai 2014, mens han underviste en klasse på Oslo handelsgymnasium. I ettertid gikk han til sak mot Oslo kommune som arbeidsgiver. Etter å ha tapt både i tingretten og lagmannsretten anket han til Høyesterett. I mars 2020 avviste Høyesteretts ankeutvalg saken.

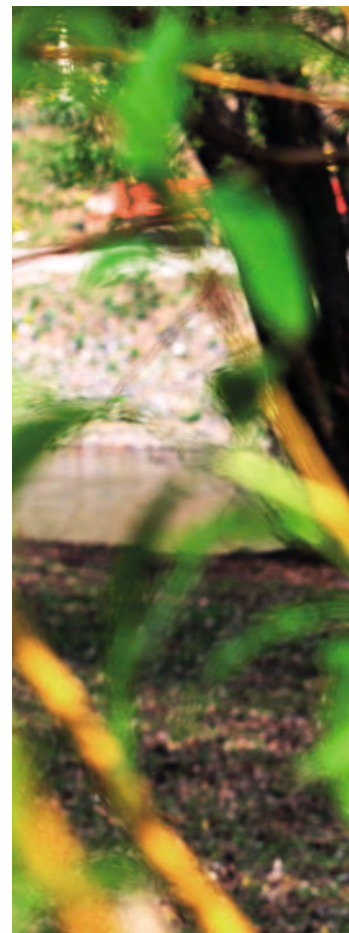
er tale om noen grov uaktsomhet i skadeserstatningslovens forstand,» står det i dommen.

– Det vanskeligste for meg å takle, er at skoleledelsen hele tiden visste at eleven representerte en sikkerhetsrisiko. For meg er det da uforståelig at vi som ansatte ikke ble informert. På det punktet har jeg også fått medhold i to rettsinstanser.

I dommen står det: «Lovpålagt taushetsplikt etter forvaltningsloven og opplæringsloven er ikke til hinder for å informere skolens personale om at en elev utgjør en alvorlig sikkerhetsrisiko.»

Setter punktum

– Når jeg ser tilbake på mine 48 år som lærer, velger jeg å tenke tilbake på tiden før 2014. Da opplevde jeg en ansvarlig og empatisk skoleledelse med respekt for lærerne og jobben vi gjør. Det regimet som fikk utvikle seg i Utdanningsetaten i

– Mange lærere opplever seg nå som rettsløse, sier Clemes Saers etter at Høyesterett ikke ville behandle søksmålet han reiste mot arbeidsgiver etter at han ble utsatt for vold på jobben.

ARKIVFOTO JØRGEN JELSTAD

Oslo, medførte at vi lærere ikke følte oss trygge, og vi var redde for å si fra. Vi har gått fra en skole der lærerne satte grenser til en skole der elevene har tatt fullstendig over, sier Saers.

– Mange lærere opplever seg nå som rettsløse, sier Saers.

Bakgrunnen for at han ikke har fått gratis hjelp fra lærerorganisasjonene, er at han på det tidspunkt voldshendelsen inntraff, hadde meldt seg ut av en lærerorganisasjon og var på vei over i en annen.

Men mange lokallag og enkeltmedlemmer har støttet ham økonomisk. Per 17. april er støtten kommet opp i 897.000 kroner. Over 3000 enkeltlærere og lokale foreninger har støttet. På sin hjemmeside skriver han at han har tapt 1.540.700 kroner.

– Jeg vil gjerne få takke alle som har gitt et øko-

nomisk bidrag, stort eller lite, sier han.

Støtte i form av personlige brev og innlegg i sosiale medier og andre medier har betydd mye. Helst skulle han tatt opp saken sin i Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg på vegne av alle landets lærere, men det forteller han at han verken har penger eller helse til.

– Det som har vært verst, er ikke selve voldshendelsen. Den varte bare i noen sekunder. Det verste er måten jeg er blitt behandlet på av arbeidsgiver, av skoleledelsen og noen tidligere kolleger. Etter voldsepisoden ble det en slags koronatid for meg. Jeg opplevde at noen kolleger ikke hilste, ikke snakket til meg og gikk i en bue rundt meg, sier Saers.

Det er fortsatt sider ved saken han mener ikke er kommet fram. Nå skriver han bok.

[> Les mer på Utdanningsnytt.no](#)

– Målet er at ingen lærere skal oppleve vold og trusler. Men en garanti kan vi ikke gi, sier Marte Gerhardsen, direktør for Utdanningsetaten i Oslo.

ARKIVFOTO JOAKIM S. ENGER

Tar grep for å trygge arbeidsmiljøet

– Forebygging av vold og trusler er noe av det jeg har jobbet mest med siden jeg begynte som direktør i Utdanningsetaten i Oslo. Jeg har brukt tid på å samle informasjon og snakke med ansatte, sier Marte Gerhardsen.

Hun forstår at mange lærere reagerer på at Saers ikke vant fram med krav om oppreisning.

– Siden jeg ikke var ansatt i Utdanningsetaten på det tidspunktet voldshendelsen fant sted, skal jeg ikke synse om hva som burde vært gjort, sier hun.

Men selv tar hun nå grep og sier ingen lærere skal bli stående alene.

– Skoleledelsen, kolleger og vi som skoleeier må stå sammen. Vi må jobbe forebyggende, med nedskalering av konflikter. Og arbeidstakere skal få oppfølging i etterkant. Samarbeidende etater skal også kobles inn. Målet er at ingen lærere skal oppleve vold og trusler. Men en garanti kan vi ikke gi.

Gerhardsen sier Utdanningsetaten ønsker å møte Saers når koronasituasjonen tillater det.

Aktuelt navn

Har sin eigen lærar som forbilde

Ingunn Folgerø skal leie det etiske rådet for skular og barnehagar framover. Og i dette arbeidet har ho sin eigen barneskulelærar som eit ideal å strekkje seg etter.

TEKST Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no FOTO Privat

● Ingunn Folgerø (48)

Kven
Rektor ved Bryne vidaregåande skule i Rogaland

Aktuell
Nytutnemnd leiar for Lærarprofesjonens etiske råd for dei neste fire åra.

Kvifor har du takka ja til vervet som leiar for Lærarprofesjonens etiske råd?

Eg ønskjer å bidra i eit viktig samfunnsoppdrag. Det er heile tida ulike juridiske og verdimelessige dilemma i ein skulefellesskap. Eit så viktig samfunnsoppdrag som utdanning er, fortener at vi diskuterer og peiker på løysingar med breiddekunnskap og kvalifiserte perspektiv.

Lærarprofesjonens etiske råd har vorte kritisert for å vere for lite synleg, og Utdanningsforbundets landsmøte i fjor vedtok under tvil å gje det ein sjanse til. Korleis vil du gjere arbeidet til rådet meir synleg?

Eit nystarta råd må få tid til å finne sin plass, og det er gjort eit viktig grunnleggjande arbeid. Vi bør ha ambisjon om å vere proaktive i ei breidd av saker som er avgjerande for profesjonen vår. Så vonar eg at publikum opplever at arbeidet vårt er relevant.

Rådet skal støtte opp om etisk forsvarleg praksis i utdanningssektoren. Kva slags etiske problem er dei mest aktuelle i utdanningssektoren no?

Det er korleis vi kvar dag skal byggje skulesamfunn som lærer elevane å erfare at det er viktig å bidra og ta ansvar for seg og andre. Måten elevane vert spegla, ansvarleggjorde og anerkjende på, byggjer framtida vår. Dei skal løyse store oppgåver og må erfare at vi har tru på at dei klarer det.

Kva for ein kjendis ville du hatt som lærar?

Ho var kanskje ingen kjendis, men eg vil trekkje fram læraren min på barneskulen, Lina Ekehaug Berge. Ho hadde sølvfarga hår og snakka med ei snill røyst. Ho var til stades på ein velmeinande måte, og eg forbind henne med fred. Dottera mi er kalla opp etter henne.

Du får halde ein undervisningstime for det norske folket. Kva handlar timen om?

Temaet vert positiv sjølvhevdning og sjølvregulering, og om ansvaret for globale utfordringar som klimaendringar, ulikskap og bærekraftmåla til FN.

Kva likar du best ved deg sjølv?

Eg likar meg sjølv best når eg klarer å etterleve verdien likeverd, og når eg skaper nære augneblink med familien. Eg vonar eg lukkast ofte med det. Det er i alle fall eit mål.

Har du ei favorittbok?

«Pesten» av Albert Camus. Eg likar måten han skildrar korleis menneske tilpassar seg og utviklar seg. Men eg veit ikkje om eg har lyst til å lese ho ein gong til. Eg har eit godt minne av boka. No er eg redd det kan verte prega av situasjonen vi er i.

Kva for ei bok har du ikkje lese?

Eg prøver å lese ein vinnar av Nobels litteraturpris kvart år. Eg vil gjerne lese nokre av bøkene til den kviterussiske forfattaren Svetlana Aleksijevitsj.

Kva gjer du for å få utlaup for frustrasjon?

Eg snakkar eller jobbar meg gjennom det. Dessutan har eg lært meg å vente tre-fire dagar og sjå om det er like ille då. Det verkar ganske bra.

Kva for lag og foreiningar er du medlem av?

Stavanger Turistforeining, Noregs Mållag og Utdanningsforbundet.

Kven er din favorittpolitikar?

Generelt er det politikarar som får fram budskapen utan å ironisere eller snakke ned andre. Dessutan har eg stor respekt for arbeidet lokalpolitikarar gjer ved sida av jobben. Dei gjer oppgåver som er veldig viktige for nærmiljøet.

«Eg har lært meg å vente tre-fire dagar og sjå om det er like ille då.»

FAGFORNYElsen VIDEREGÅENDE SKOLE 2020

Se nyhetene som digitale vurderingseksemplar!

Alle nye læreverker til videregående skole og fagfornyelsen 2020 finner du på **cdu.no** slik at dere enkelt kan gjøre en felles vurdering. Logg inn, gå til **Min side** og se **vurderingseksemplar**.

FØLG MED PÅ **CDU.NO/VGS**

Les om de nye læverkene

Fysisk vurderingseksemplar bestilles på **cdu.no**

Våre digitale lærebøker på **Unibok** og **coSinus** er gratis ut skoleåret.

CAPPELEN DAMM

formidling
av kunnskap
vårt ansvar
siden 1829

Hovedsaken

LÆRERE I RISIKOGRUPPEN

– Føler meg ikke trygg

May Irene Morgan frykter hun kan dø hvis hun blir smittet av koronaviruset. Den erfarne læreren velger å førtidspensjonere seg, to år tidligere enn planlagt.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no og Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no FOTO Joakim S. Enger

– Jeg vil leve, blant annet for mine barnebarns skyld, som jeg ikke tør å ha på besøk nå. Da kan jeg ikke gå inn på skolen igjen. Førsteklassinger som trenger trøst, skal få det, men jeg kan ikke gi dem det nå, sier May Irene Morgan (64).

Hun har flere underliggende sykdommer som gjør at hun er redd for at hun ikke vil overleve covid-19 hvis hun skulle få det.

– Generelt har jeg god allmennhelse og er sjelden syk, men denne sykdommen tar jeg ikke risikoen på å få. De gjeldende rådene er å holde seg unna barn, og det gjør jeg hjemme, men på skolen ville ikke det være mulig, sier Morgan.

Lærerne som ikke kan vende tilbake

På Elverum ønskes 1. til 4. trinn nå velkommen tilbake på Vestad skole, men noen av lærerne vil ikke være tilstede. De er i risikogruppen for å få alvorlig sykdom hvis de blir smittet av koronaviruset. Flere tar ikke risikoen på å gå tilbake til klasserommet.

I smitteveilederne for barnehager og grunnskoler står det at «ansatte som tilhører grupper med høyere risiko for alvorlig forløp av covid-19, bør vurderes individuelt i forhold til tilrettelagt arbeid».

De må i så fall ha legeerklæring. Hvor mange skole- og barnehageansatte dette gjelder, er uavklart, men en stor andel av befolkningen har underliggende tilstander som diabetes, hjertesykdom og høyt blodtrykk.

I tillegg er over 7000 lærere i grunnskolen over 60 år. Myndighetene karakteriserer alle over 65 år som en risikogruppe, men i et svar til Utdanningsforbundet oppgir Folkehelseinstituttet at denne grensen selvsagt ikke er absolutt. «Foreløpig er det altfor mange ubesvarte spørsmål til at vi kan si at 60 (eller 65) år er en absolutt grense for økt risiko», skriver Folkehelseinstituttet.

Personer i risikogruppene har gjennom flere uker fått klar beskjed fra myndighetene om å holde seg mest mulig hjemme. Blant lærerne er nå flere bekymret for at de brått kan bli bedt om å vende tilbake til skoler og barnehager fulle av både barn og voksne.

Skal undervise ute

May Irene Morgan er utdannet førskolelærer og har videreutdanning, blant annet som spesialpedagog. Hun jobber med de fire laveste trinnene ved Vestad skole på Elverum.

– Jeg er ikke trygg på at det vil være mulig å

«Å være lærer er noe jeg har trivdes med, men jeg vil leve.»

May Irene Morgan

«Ved å gå av nå får jeg et ekstremt økonomisk tap.»

May Irene Morgan

holde avstand, så når skolen åpner, skal jeg ha uteundervisning på et avgrenset område frem til sommeren.

– Skal du ikke inn på skolen?

– Jeg drar inn tidlig på morgenen før de andre kommer, eller sent på kvelden for å kopiere og lage hefter. Noen forberedelser kan jeg også gjøre hjemme. Planen min er at jeg ikke skal være nødt til å gå inn i skolebygget når det er mange der.

Hun skryter av ledelsen ved skolen og føler at hun fortsatt har mye å gi.

– Det er det at jeg ikke føler meg trygg, som gjør at jeg velger å slutte. Det å skulle gå i uviss-het om hva som venter meg til høsten, eller kanskje neste år, vil jeg ikke utsette meg selv for. Det er sårt og vemodig. Å være lærer er noe jeg har trivdes med, men jeg vil leve, og da får jeg bruke tiden min på andre ting, som barnebarn og foto-grafering eller andre interesser.

Kutter arbeidslivet med to år

Også mannen til May har valgt å gå av med pensjon nå for å være sikker på at han heller ikke tar med seg smitte hjem.

– Planene var at vi skulle gå av begge to om to år. Ved å gå av nå får jeg et ekstremt økonomisk tap. Hver måned frem til jeg blir 67 år, taper jeg en betydelig sum, i tillegg til at jeg får kortere opp-tjeningstid, som også kommer til å påvirke frem-tidig pensjon. Men vi skal få det til å gå rundt. Det er de som har det tøffere enn oss, sier Morgan.

Til sammen anslår hun at hun vil tape mange hundre tusen kroner på å gå av to år før planlagt. Hun og mannen har avstått fra å være sammen med barnebarna. De har i alt fire stykker, og tre av dem bor i nærheten.

– Jeg savner dem fælt. Nå ser vi på at de leker og snakker med dem på avstand eller via Facetime. Hyggelig det også, men det er ikke det samme som å ha dem nær eller på fanget. Jeg håper at jeg kan bistå dem med skolearbeid

og andre ting i mange år til. Jeg ønsker jo å leve lenge, sier Morgan.

Usikre på fremtiden

Atle Murud (54) er lærer og verneombud ved Vestad skole. Han synes det er trist at situasjo-nen gjør at Morgan velger å gå av tidligere enn planlagt.

– Hun er en dyktig og erfaren lærer som det blir vanskelig å erstatte, sier Murud.

Han har selv alvorlig astma og er usikker på hva fremtiden vil bringe.

– Hva venter oss? Hvis dette blir langvarig, kommer vi da tilbake til klasserommet? spør Murud.

Vestad skole ble bygd for å huse 195 elever, men når alle elvene er på plass, er det i alt 244 elever.

– Det vil ikke være mulig å holde fysisk avstand, sier Murud, som er en av de fem-seks lærerne ved skolen som er i risikogruppen. Totalt har skolen 21 pedagoger.

Når elevene vender tilbake, er det å kunne gi god opplæring viktig for den erfarne pedagogen, men han vet ikke helt hvordan han skal benyttes.

– Jeg ser for meg at jeg kan ha små, stabile grupper. Etter en så lang periode med hjemmeun-dervisning vil det være elever som har behov for litt tettere oppfølging, og der tenker jeg at jeg kan brukes, sier Murud.

Blant kollegaene hans er ikke alle komfortable med å komme tilbake til skolen for å undervise.

– Det er stor usikkerhet knyttet til hva frem-tiden vil bringe. Hva med neste skoleår? Blir vi pedagogene som ikke kan benyttes i klasserom-met permittert? spør verneombudet, som føler at han har en lydhør rektor.

Etterlyser plan

Fremtiden er usikker for hele den norske befolkningen; om smitten sprer seg, når vaksinen kommer og om man oppnår flokkimmunitet.

Rektor Ragne Hauge
Harviken strekker seg for å få lærerkabalen til å gå opp og har kalt inn ekstra personale.

Usikkerheten om hva fremtiden vil bli bringe, uroer verneombud og lærer Atle Murud.

Dette og mange andre spørsmål er uavklart.

– Kommer dette til å vare til jul, eller kanskje hele neste år? Hva da? Bør vi vurdere om vi som ikke kan stå i et klasserom med full klasse, kanskje kan videreutdanne oss? Det er jo snakk om mange dyktige lærere som potensielt kan forsvinne ut av skolen, sier et tenksomt verneombud på Elverum.

Murud synes fremtiden er usikker og uavklart. Han bebreider ingen, men etterlyser en plan for hvordan skolen skal bruke de lærerne som i en periode ikke kan stå i klasserommet.

– Jeg har bare godord å si om ledelsen her ved skolen så langt. Vi som var i risikogruppen, begynte med hjemmekontor før skolen stengte.

Det er fremtiden for seg selv og de andre som er i risikogrupper, han er engstelig for.

– Vi kan ikke straffes for at vi har astma, diabetes eller hjerteflimmer. Men jeg frykter for at vi blir omplassert og aldri kommer tilbake til klasserommet. Da vil jo skolen miste dyktige erfarne pedagoger som ennå har mye å gi, sier Murud.

Rektor har kalt inn ekstra personell

Rektor ved Vestad skole er Ragne Hauge Harviken. Hun har funnet løsninger for den første tiden når flere av lærerne i risikogruppen ikke kan vende tilbake.

– På kort sikt klarer vi å løse dette. Jeg har kalt inn flere faglærere og personer vi har brukt som vikarer tidligere. Det er en veldig stram hverdag vi går inn i nå, med smitteverntiltak og tilpasninger med størrelser på grupper. Jeg tror vi skal finne løsninger som fungerer, sier Harviken.

Rektoren er mer spent på hvordan det blir når alle elevene kommer tilbake, og hun mener de da må gjøre nye vurderinger. Hun sier de per nå har klart å finne oppgaver til lærerne i risikogrupper, og at det er løst på en tilfredsstillende måte.

– Når alle elevene er tilbake, må vi sikkert se på en del ting på nytt. Hvis situasjonen blir langvarig, må vi ta en vurdering da, og prøve å finne løsninger som kan fungere for dem det gjelder, sier Ragne Hauge Harviken.

«Vi kan ikke straffes for at vi har astma, diabetes eller hjerteflimmer.»

Atle Murud

ARKIVFOTO: GEIR DOKKEN

Kirsten Loland

Alder: 64 år

Stilling: Styrer
i Bøleråsen barnehage

Sted: Nordre Follo
kommune

Kirsten Loland lar ikke alder hindre henne i å vende tilbake til barnehagen.

– Jeg har ingen bekymringer for å begynne igjen. Jeg tenker at dette skal gå bra, sier Loland.

Hun har også snakket med de to andre ansatte i sekstiårene som også ønsker å jobbe.

– Vi føler vi har god helse alle sammen og tenker det er greit å vende tilbake nå, særlig fordi det gjøres veldig mye godt arbeid med tanke på smittevern, sier Loland.

Hun mener veilederen fra Utdanningsdirektoratet er veldig bra og at også kommunen har gitt gode føringer.

– Det er særlig bra at vi starter med redusert åpningstid. Det gjør at vi kan dele barna i smågrupper hele åpningstiden. I tillegg har kommunen satt inn renholder i hver barnehage seks timer daglig, og det hjelper mye med å redusere smitterisiko.

De har også rutinene på plass for at færrest mulig foreldre skal inn i selve barnehagen.

– Tenker du på deg selv som i risikogruppa?

– Det er ikke så langt fremme i panna, og det har det heller ikke vært gjennom hele denne tiden, selv om jeg er i den alderen jeg er. Jeg har alltid hatt god helse, og det er en viktig faktor for at jeg ikke er spesielt bekymret, sier Loland.

– Er du bekymret for smittespredning i barnehagen ved oppstart?

– Nei. Det er vist veldig lite smitte blant barn i Sverige, Finland og Island, hvor de har hatt åpent. Risikoen er å få mange foreldre inn, men det minimerer vi med de rutinene vi har. Jeg tror dette kommer til å gå bra.

«Jeg har ingen
bekymringer for
å begynne igjen.»

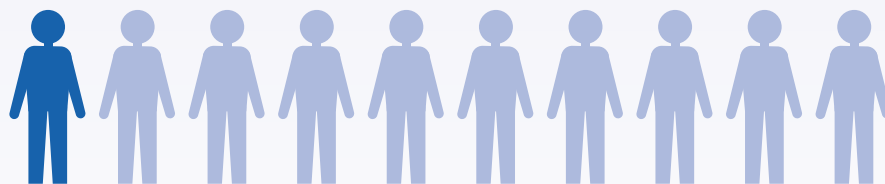
Kirsten Loland

Lærernes aldersfordeling i grunnskolen

Tallene er fra SSB 2019

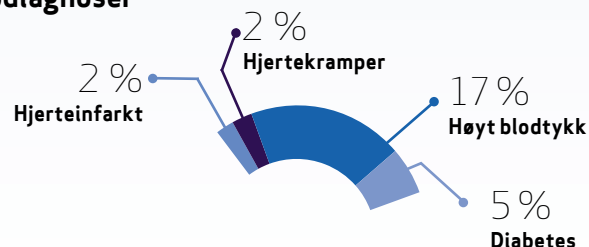

1 av 10 lærere er over 60 år

Andel av befolkningen i aldersgruppen 45-66 år med risikodiagnoser

Tallene er fra Levekårsundersøkelsen 2015 som er en spørreundersøkelse i et representativt utvalg av befolkningen

Dette er risikogruppene

- Alder over 65 år
- Hjerter- og karsykdom (inkludert høyt blodtrykk)
- Diabetes

Grupper som kan ha økt risiko for alvorlig forløp av covid-19

- Sykelig overvekt
- Betydelig nedsatt lungefunksjon
- Nevrologiske sykdommer eller muskelsykdommer som medfører nedsatt hostekraft eller lungefunksjon
- Medfødt immunsvikt i ustabil fase som medfører risiko for alvorlige luftveisinfectionsjoner
- Blodsykdommer som omfatter celler eller organer som er viktige for immunforsvaret
- Benmargstransplantasjon eller organtransplantasjon
- Immundempende behandling som cellegift, strålebehandling samt immundempende behandling ved autoimmune sykdommer
- HIV-infeksjon med lavt CD4-tall
- Betydelig nedsatt nyrefunksjon
- Betydelig nedsatt leverfunksjon

«Hjertet sier jeg bør komme meg på skolen, mens all fornuft sier at jeg må holde meg hjemme.»

Line Semundseth

Line Semundseth

Risikogruppe: På grunn av diabetes og nyretransplantasjon

Stilling: Kontaktlærer ved Økstad skole

Sted: Trondheim

Line Semundseth er kontaktlærer for elevene på 4. trinn som nå starter på skolen igjen.

– Hjertet sier jeg bør komme meg på skolen og satse på at det går bra, mens all fornuft tilsier at jeg må holde meg hjemme, sier Semundseth.

Hun sluttet på skolen en uke før den nasjonale stengningen og isolerte seg selv. Nå skulle hun så gjerne dratt tilbake på skolen og møtt elevene sine, men hun skjønner det kan bli en stund til.

– Det faglige er jeg ikke bekymret for med tanke på ungene. De vil få god oppfølging av de andre på skolen. Men etter en slik periode som nå, skulle jeg gjerne tatt imot dem og kunnet svare på spørsmål og snakke om dette. Som kontaktlærer er det jo meg de kjenner best, sier Semundseth.

Som transplantert er hun fra før av vant til å være nøye med smittevern, siden hun hele tiden går på immundempende medikamenter.

– Jeg har hatt antibac i klasserommet lenge og har vært nøye med håndvask. Klassen min er vant til at jeg må passe ekstra på.

Hun er glad for å ha en leder som er fleksibel og imøtekommende i situasjonen.

– Det kan være et alternativ for meg å vente noen uker lenger enn de andre, for å se om det blusser opp noe smitte igjen. Hvis det ikke gjør det, og rutiner for smittevern fungerer på skolen, kan jeg kanskje komme inn litt senere i prosessen, sier Semundseth.

Hun sier det også kan være en mulighet at hun kan fortsette med hjemmeundervisning for de elevene som fortsatt må være hjemme av ulike grunner.

Samtidig er hun realistisk med tanke på at det kan være snakk om både uker og måneder før hun kan vende tilbake til jobb. Hun synes det er vanskelig å avgjøre hvordan hun skal gå fram og vil diskutere det med legen sin. Men hun er lite lysten på å måtte ta avslutningen av skoleåret hjemmefra.

– Samtidig har jeg en mann som velger å ha hjemmekontor på grunn av meg. Jeg har en sønn som av hensyn til meg ikke får møtt de vennene han kunne ha møtt i denne perioden. Familien min sier at jeg selvsagt ikke må dra på jobb. Så innerst inne ser jeg nok for meg at jeg må være hjemme.

Semundseth har tidligere hatt lange perioder ute av arbeidslivet på grunn av sykdom.

– Så jeg setter veldig pris på å gå på jobben, møte kollegaer og elever og være sammen med folk. Det er ikke sunt å sitte hjemme i lengden, sier hun.

Tor-Øivind Teigen

Risikogruppe: På grunn av type 1 diabetes

Stilling: Lærer ved Solneset skole

Sted: Tromsø

Tor-Øivind Teigen er lærer ved en barneskole med rundt 200 elever.

Han skulle gjerne vært blant lærerne som ønsker elevene velkommen tilbake, men han har diabetes type 1. Dermed er han i risikogruppen i koronaepidemien.

– Jeg har ikke noe ønske om å utsette meg unødig for smitte, og jeg kan godt tenke meg en tilrettelagt arbeidshverdag med hjemmekontor eller andre løsninger, sier Teigen.

Han er forberedt på at ansatte i risikogruppene kanskje må omorganiseres i en periode, enten til å jobbe med elevene som fortsatt ikke skal på skolen, eller til andre oppgaver i kommunen. Han sier han er frisk og rask ellers, og at diabetesen er godt regulert.

– Men jeg har holdt meg isolert i hele perioden etter samfunnet stengte ned. Jeg får andre til å handle mat for meg, og jeg har lånt meg en hund som er godt selskap. Foreløpig har det gått greit.

– Er du forberedt på potensielt å måtte sitte i flere måneder på hjemmekontor?

– Det blir litt science fiction å tenke på, men det kan skje. Da vil jeg nok ikke kunne fungere som lærer og må få andre arbeidsoppgaver. Jeg kan ikke se for meg at vi som er i risikogruppene i en slik situasjon, vil kunne fungere som lærere i den perioden.

Teigen sier det er så mye som er usikkert rundt smittesituasjonen og viruset, at han ikke tenker så mye på når han kan være tilbake på arbeidsplassen.

– Nå tar jeg bare dagene som de kommer og følger de råd som blir gitt, sier han.

«Jeg har ikke noe ønske om å utsette meg unødig for smitte.»

Tor-Øivind Teigen

Smitteveilederen i barnehage og barneskole

- Ansatte som tilhører grupper med høyere risiko for alvorlig forløp av covid-19, bør vurderes individuelt med tanke på tilrettelagt arbeid.
- Ansatte dette er aktuelt for, må ha legeerklæring.
- Gravide kvinner som har kronisk sykdom eller svangerskaps-komplikasjoner, bør diskutere med egen lege om det er grunn til å utvise ekstra forsiktighet og behov for tilrettelegging på arbeidsplassen.

«Hva en tale mangler i dybden, har den ofte i lengden.»

Charles-Louis de Secondat Montesquieu (1689–1755), fransk forfatter og politisk filosof

● Litteraturpris

Norsk lærer blant de nominerte

Lærer og forfatter Åse Ombustvedt er blant de nominerte til Nordisk råds barne- og ungdomslitteraturpris 2020.

Sammen med illustratør Marianne Gretteberg Engedal er hun nominert med boka «Når er jeg gammel nok til å skyte faren min?» som er utgitt på Ena forlag, en del av forlaget Vigmostad Bjørke. Boka handler om hvordan psykisk og fysisk mishandling kan påvirke et ungt sinn. Den voldelige og truende faren skildres gjennom øynene til en tenåringsgutt. Boka ble omtalt i Utdanning nr. 1 i år.

Ungdomsromanen «Draumar betyr ingenting» av Ane Barmen er også nominert av Norge. Romanen handler om ei 17 år gammel jente som kommer tilbake til hjembygda til bestemorens begravelse og sære minner om bestevennens død. Boka er utgitt på Gyldendal forlag.

Fra det samiske språkområdet er forfatter Karen Anne Buljo fra Alta nominert, sammen med illustratør Inga-Wiktoria Påve for bildeboka «Guovssu guovssahasat» («Guvssu sitt nordlys»), om hvordan nordlyset fikk farger. Den er utgitt på forlaget Davvi Girji i Karasjok.

Til sammen 14 bøker er nominert til prisen. Vinneren offentliggjøres 27. oktober.

Av Harald F. Wollebæk

Åse Ombustvedt og Marianne Gretteberg Engedal er nominert for boka «Når er jeg gammel nok til å skyte faren min?».

FOTO EIGIL RASMUSSEN-KORSAGER OG TOVE K. BREISTEIN

● Kjemiundervisning

Gir gass med Kipp-apparatet

I «Glimt»-spalten i Utdanning nr. 5 fikk vi god hjelp av realfagslærere ved Flora videregående skule, som kom med kvalifiserte vurderinger av hva slags kjemiforsøk lektor Egil Halmøy trolig var i sving med i 1937. Nå har Roar Solberg, selv mangeårig kjemilærer, kommet med ytterligere opplysninger: Det dreier seg om et Kipp-apparat. Ifølge Wikipedia ble dette apparatet brukt til å lage små mengder gass, og det var i bruk i kjemiske laboratorier og i skoleforsøk uti siste halvdel av 1900-tallet. Apparatet gikk ut av bruk fordi gasser etter hvert ble framstilt i små sylindrer, og i en renere og tørrere form. Den nederlandske farmasøyt Petrus Jacobus Kipp oppfant apparatet i 1844.

● Skrivning

Ny app for kommareglene

En ny mobilapp skal hjelpe deg å få kommareglene til å sitte. Appen «Komma» er gratis og sammenfatter reglene for riktig bruk av komma. I tillegg får de som bruker appen, mulighet til å bryne seg på oppgaver knyttet til hver enkelt regel.

Per Arne Hoel utvikla appen for datteren sin.

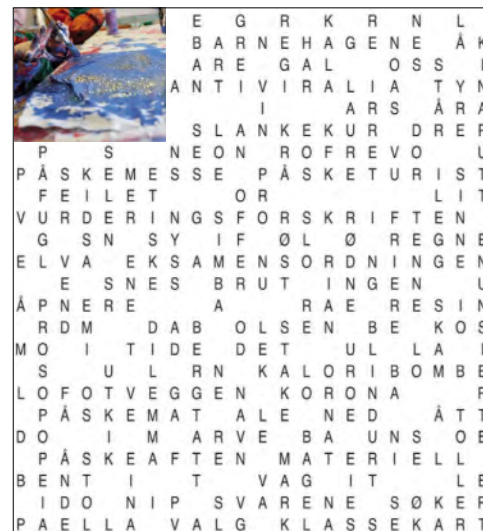
Hun driver med oversetting og savnet et slikt verktøy. Så tenkte jeg at i disse tider der så mange får undervisning hjemme, kunne den kanskje være en nyttig avveksling for mange, sier Hoel, som nå er pensjonist etter å ha jobbet mange år i skolen og vært prosjektleder innen IKT.

Appen kan brukes av telefoner med operativsystemet Android og kan lastes ned ved hjelp av Google Play.

Av Harald F. Wollebæk

● Kryssordløsning

Påskekryssord

Vinnerne av påskekryssordet er Bjørg R. Nesmann, Kristiansand og Heidi Gui, Holmestrand, som begge vil motta boksje på kr. 500,-. Vi gratulerer.

● Frankrike

Eit klasserom i den franske byen Cannes vert desinfisert 10. april. Det er for tidleg å starte gjenopninga av skular og barnehagar 11. mai, meiner generalsekretæren i den største lærarorganisasjonen i landet.

FOTO ERIC GAILLARD/REUTERS/NTB SCANPIX

Lærarleiar åtvarar mot å opne skular og barnehagar

President Macron vert skulda for å undervurdere smittefaren for lærarar og elevar.

TEKST Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no

Frå 11. mai skal barnehagar, skular og høgare utdanningsinstitusjonar opnast gradvis i Frankrike. Francette Popineau, generalsekretær i den største lærarorganisasjonen Snuipp-FSU, meiner styresmaktene ikkje tek faren for å bli smitta av Covid 19-viruset alvorleg nok.

– Dei seier til oss at alle offentlege stader skal vere stengde. Men ikkje skulane, sjølv om ein veit at der er smittefaren høg. Dette er ein mangel på varsemd her som står i motsetnad til alt det andre, seier Francette Popineau til kringkastingselskapet France Info.

President Emmanuel Macron la vekt på at situasjonen med stengde skular forsterkar sosial ulikskap.

– Altfor mange barn har mista retten til skule, samstundes som dei ikkje har tilgjenge til datamaskiner og heller ikkje har foreldre som kan hjelpe dei på den rette måten. Difor skal barna no starte på vegen attende til skulen, sa president Macron då han grunngav avgjerda om å opne skulane att.

Utdanningsminister Jean-Michel Blanquer understrekar at prosessen vil gå gradvis. Til dømes skal ikkje alle elevar som er fødte same året, starte samstundes. Det er eit tiltak for å unngå at det blir uforvarleg mange elevar i same klasse.

● Chile

Lærar får Arthur Svensson-prisen

Barbara Figueroa (40) er årets vinnar av Arthur Svensson-prisen, ein internasjonal pris for faglege rettar. Ho er leiara for arbeidstakersamslutninga Central Unitaria de Trabajadores de Chile (CUT). Ho og organisasjonen hadde ei viktig rolle i dei omfattande protestane mot regjeringa i Chile i den siste halvdel av fjoråret.

Barbara Figueroa.
ARKIVFOTO CUT

I si grunngjeving legg juryen vekt på at ho og CUT oppnådde krava om auka minsteløn og redusert arbeidsveke gjennom ein kombinasjon av massemobilisering og forhandlingar, trass stor politisk motstand. Samtidig peiker juryen på at ho har vore overvaka av chilenske styresmakter og opplevd trugsmål og trakassering.

Barbara Figueroa er lærar av yrke, og ho var tidlegare tillitsvald i den chilenske lærarorganisasjonen CPC.

Prisen er oppretta av LO-forbundet Industri Energi og er kalla opp etter Arthur Svensson, tidlegare leiar i Norsk kjemisk industriarbeidarforbund. Også i fjor gjekk prisen til ein lærarakivist, France Castro frå Filippinane.

● Moldova

Elevar får psykologhjelp på nettet

To gonger i veka kan elevar som strevar, snakke med psykolog på skjermoverføring i Moldova. Tilbodet skal vare i fire månader og er finansiert med støtte frå FN, skriv den moldovske nettavisa NewsMaker. I tillegg skal den pedagogisk-psykologiske tenesta gjennomføre både individuell hjelp og gruppekonsultasjonar på internett eller per telefon. Utdanningsdepartementet i den tidlegare sovjetrepublikken har dessutan løyvd 20 millionar leu (rundt 12 millionar norske kroner) ekstra for å utstyre lærarane med berbare datamaskiner og anna naudsynt utstyr for å drive fjernundervisning.

● Eleven

Tore Petterson (41)

Sanger, foredragsholder og artist. Programleder for «Sofa» på NRK, som hadde premiere i 2015. Makeupartist i 18 år og jobbet blant annet med designerne Leila Hafzi, Fam Irvoll og Nina Skarra. De siste årene har Tore, ved siden av TV-oppdrag, reist rundt med sitt foredrag «Det er en gave å være annerledes» og møtt elever og lærere over hele landet.

● Læreren

May Irene Meland (68)

Adjunkt med videreutdanning i spesialpedagogikk og skoleledelse. Har undervist i spesialskole og som kontaktlærer på alle trinn i grunnskolen, og i tillegg vært undervisningsinspektør, senere avdelingsleder i barneskolen.

May er Tores lyse minne

Når artisten og programlederen Tore Petterson snakker om fine minner fra en vond skoletid, er det læreren May Irene Meland han trekker frem.

TEKST Kirsti Hovland FOTO Tom-Egil Jensen

Det er 33 år siden de så hverandre sist da de møtes i skolegården til Nordal skole i Lier utenfor Drammen.

– Jeg skulle så gjerne ha gitt deg en klem! utbryter Tore.

Men i disse dager gjelder korona-restriksjoner om to meters avstand også i en gjenforening med den læreren som aldri er glemt, men bevart som et stort og varmt minne om å ha følt seg sett.

De siste årene har Tore, ved siden av å ha vært et profilert TV-navn, reist land og strand rundt med sitt foredrag «Det er en gave å være annerledes».

– Du fikk meg til å føle meg ekstra spesiell, sier Tore til May, som han bare fikk beholde i ett år som sin lærer fordi hun begynte ved en annen skole. Likevel skulle hun bli viktig for ham gjennom livet senere.

– Bare ved små, små ting som at hun bare halvannen uke inn i mitt første skoleår, sier: «Tore, du som er så høy, kan ikke du hente det som ligger oppå hylla der borte. Du er den eneste som rekker opp.»

– Hun fikk meg til å føle at jeg hadde noe de andre ikke hadde, noe unikt! Hun fikk meg til å føle at høyden var min superkraft.

Høyden var bare en av flere ting Tore Petterson ble mobbet for senere i skolegangen.

– Mobbingen begynte i 4. klasse

– Min skolehverdag endret seg da jeg begynte i 4. klasse, som var storskolen den gang, forteller han.

Overgangen til en skolegård som var på den

andre siden av skolebygningen, ble et nytt, mørkt kapittel i Tores skolehverdag. Han ble fort peilet ut av de andre barna som et lett offer.

– Etter å ha hatt det ganske trygt de første skoleårene, ble jeg «stankelbein» og kunne ikke gå fra klasserommet til toalettet uten å risikere juling.

Tore Petterson ble utsatt for så alvorlig mobbing at han ofte måtte bli hentet på skolen for å unngå å bli banket opp.

– Jeg fikk ringe hjem fra rektors kontor to-tre ganger i uken fordi jeg var livredd for å få juling på hjemveien. Men fordi det ble løst på denne måten, ble jo mobbingen mitt ansvar, i stedet for skolens eller mobbernes.

May Irene Meland hører på sin gamle elev og sier: – Det er vondt å høre at du hadde det sånn. Det burde ha ringt mange bjeller hos de voksne på skolen når en elev til stadighet må ringe hjem for å bli hentet. Problemet ble ikke tatt fatt i. Det er skolens ansvar at elever skal ha det bra på skolen. Møter med involverte og avtaler om adferd må til. Dessuten må det følges opp over tid!

Bevissthet rundt å gjøre elevene trygge

Det var først for halvannet år siden May Irene Meland ble gjort oppmerksom på hvor stor betydning hun har hatt for Tore.

– Selv husket jeg ham som en stille og forsiktig gutt, ikke en som tok plass. Selv om denne lille skolen var i et ganske ensartet strøk, var det barn fra mange forskjellige hjem. At jeg traff med det jeg gjorde, sier jo også veldig mye om hvor lite som

– Dette er en selfie i særklasse, sier Tore Petterson og må benytte anledningen til å dokumentere gjensynet med sin kjære gamle lærer fra 1. klasse, May Irene Meland.

Klassebildet fra 1988. Tore Petterson (i midten bak) var en trygg skolegutt som hadde May Irene Meland som lærer hele dette første skoleåret.

skal til i positiv eller negativ retning.

Det May Irene Meland kan huske hun hadde fersk bevissthet rundt da Tore begynte på skolen, var at hun hadde vært på et kurs samme sommer som kanskje ble avgjørende for hennes blikk på elevene:

– Jeg hadde vært hjemme med barn etter en del år som ungdomsskolelærer, så det var litt som å skulle starte på ny, det skoleåret. På kurset var rammen en ny lesemetode. Men innholdet ble likevel mest om hvordan vi kunne gjøre elevene trygge; hvordan vi skulle se hver enkelt elev og for-

stå at alle hadde sin bagasje med seg, forteller hun.

Tore Petterson lytter og nikker til det hans gamle lærer sier: – Jeg mener opptakskravene til lærerskolen bør endres, slik at de empatiske kvalitetene blir vektlagt mer.

– Jeg tenker at det er kjempeviktig at jo yngre elevene er, jo viktigere er det å se hele mennesket. Særlig der, sier May Irene Meland:

– I 1. klasse er alt nytt for elevene, og de er prisgitt de lærerne de møter. Det er her grunnlaget blir lagt for det gode selvbildet og at det skal bli gøy å lære. Senere i skoleløpet er det selvfølgelig også viktig å se alle de egenskapene elevene har, men her kommer det større fokus på kunnskap. Bekreftelser på at man lykkes, er alltid viktig, uansett alder!

30 år med skam løst

Tore Petterson forteller at skammen knyttet til mobbingen var så sterk at det tok årevis før han snakket åpent om det han hadde opplevd. Det kom i forbindelse med innspillingen av en episode av TV-programmet «Sofa». Der filmet de med skjult kamera en iscenesetting der en jente tilsynelatende ble mobbet av to andre jenter, mens flere titalls voksne bare gikk forbi.

Etter et helt liv der Tore selv overfor sine nærmeste venner hadde holdt mobbingen skjult, brast endelig demningen.

«At jeg traff med det jeg gjorde, sier jo også veldig mye om hvor lite som skal til.»

May Irene Meland

– Der var da to menn på hver sin måte grep inn i mobbesituasjonen i TV-innslaget at jeg begynte å grine. At noen grep inn var det eneste nye for meg ved denne situasjonen. Jeg gråt i flere timer.

Responsen dagen etter at programmet ble sendt, ble avgjørende for en ny plattform for Tore.

– Jeg fikk sikkert 400 meldinger fra 14–15-åringene. Da bestemte jeg for å fortelle min historie.

Og i den er May Irene Meland sentral. Det var først for halvannet år siden Tore bestemte seg for å ta kontakt med henne. Det gjorde han ved å sende en forespørsel på Facebook.

– Jeg skulle holde et foredrag i Drammens Teater for 1000 lærere. Backstage bestemte jeg meg for å sende en forespørsel i en melding: «Nå skal jeg snart snakke om deg i et foredrag om deg der jeg sier at du er ett av mine fineste minner fra skoletiden».

– Jeg ble veldig rørt, sier May Irene Meland.

Mellom to permer

I uka som gikk, passerte vi 23. april; Verdens bokdag. Det kan være en god unnskyldning for å forsvinne inn i en bok; tometersregelen, karantene og isolasjon en annen.

TEKST Ylva Törngren | yt@utdanningsnytt.no

I begynnelsen var ... bildeboka

I begynnelsen var ordet, heter det i Johannesevangeliet. Og i begynnelsen er vi alle analfabeter både når det gjelder skrift så vel som bilder. Her er i alle fall en som ser ut til å ha knekket bildekoden!

FOTO JESPER MOLIN, SCANDINAV / NTB SCANPIX

Bla seg inn i en annen verden

Verdens bokdag ble innstiftet av Unesco i 1995 for å feire og fremme bok- og leseglede. Den trykte boka har vært en suksess i mange hundre år. Rundt 2,2 millioner bøker publiseres årlig (2017).

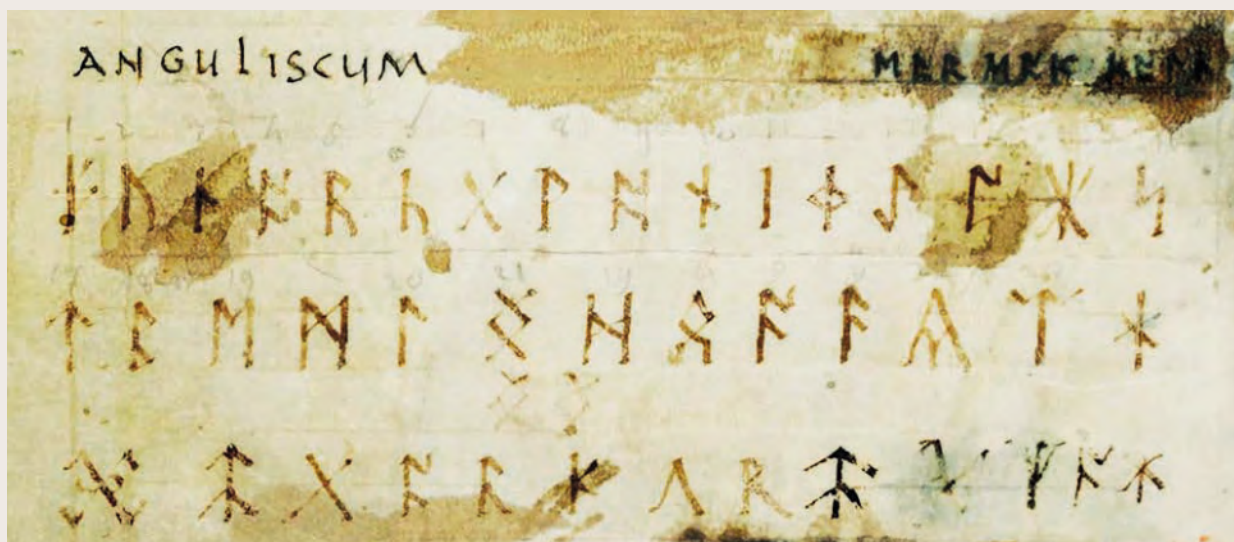
FOTO GERD ALTMANN, PIXABAY

Bokens tipp-tipptipptipp... oldemor

Før skrift ble papirbok, var den mye annet; leir-tavler, papyrus, skriftrull og håndskrevne bøker. Kileskriften her handler om den sumeriske gudinnen Inannas kamp med fjellet Ebih, skrevet av prestinnen Enheduanna (2285-2250 f. Kr.), den første navngitte forfatter vi kjenner til.

FOTO DADEROT, WIKIMEDIA COMMONS

Den gang alt var håndskrevet

Runeskriften var i bruk fra rundt 200 e.Kr. Her ser vi den anglosaksiske runerekka fra et manuskript om språk fra 900-tallet, Codex Sangallensis 878. I Norden tok det tid før runene døde ut; i Dalarna kunne man ennå i begynnelsen av 1900-tallet treffe runekyndige dalkarler.

FOTO UKJENT, WIKIMEDIA COMMONS

Fingerbøker

Takket være punktskriften, lansert i 1825 av Louis Braille, kan synshemmede lese via fingertuppene som denne jenta. Hun er elev ved en blindeskole i Tangalle sør på Sri Lanka. Alle skrift- og skilletegn, tall og notetegn uttrykkes via seks opphøyde punkter. Med lesemaskin for papir eller leselist for dataskjerm kan vanlig skrift bli punktskrift.

FOTO WALTER G. ALLGÖWER, IMAGEBROKER / NTB SCANPIX

Millioner av trær

«papiret ennå svalt av kvæ», skriver Rune Christiansen i et dikt, en strofe som kan minne oss alle om hva som går med av trær til bøker. For eksempel ble det brukt 290.000 tonn papir til 370 millioner Harry Potter-bøker. Det tilsvarer 5,8 millioner trær.

FOTO SOLOVYOVA/ISTOCK

Bøkenes verden åpnes opp

Fra venstre ser vi Hwang Wol-geum (70), Kim Mae-ye (64), og Park Jong-sim (75), som lærer å lese ved Daegu Elementary i Gangjin, Sør-Korea, i 2019. Grunnet synkende fødselstall og færre elever underviser denne skolen eldre analfabeter. I hele verden er det rundt 781 millioner voksne analfabeter (2015).

FOTO: CHANG W. LEE, THE NEW YORK TIMES / NTB SCANPIX

Blodig bokhistorie

Pergament av skrappt dyrehud har vært brukt til skriving og bøker i over to tusen år, og kalvehud ble regnet for å gi det beste pergamentet. Dyrehudens rektangulære form er opphavet til at papirboken som regel også er rektangulær.

ILL. DATERT 1568. FOTO: UBERPRUTSER. BEGGE FRA WIKIMEDIA COMMONS

1377, 1430, 1950 ...

«Jikji» fra 1377, Sør-Korea, skal være den første bevarte boka trykket med løse bokstavtyper. Også i Kina brukte man løse bokstavtyper fra 1000-tallet, og i Europa kom noen bøker trykket med bloksats fra 1430. Johan Gutenberg videreutviklet teknikken, og på 1450-tallet etablerte han en boktrykkermetode som ble enerådende til slutten av 1800-tallet og i bruk til 1950-tallet.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

«En mester er strålende, men bøker er bedre ...

... Den som eier et bibliotek, har tusen lærere», ifølge den nederlandske teologen Desiderius Erasmus Roterdams (1466-1536). Også den tyrkiske forfatteren Elif Shafak (1971-) liker biblioteker: «Ditt bibliotek er ditt paradís», skal hun ha uttrykt. Bildet viser en lesesal i Wien universitet, Østerrike.

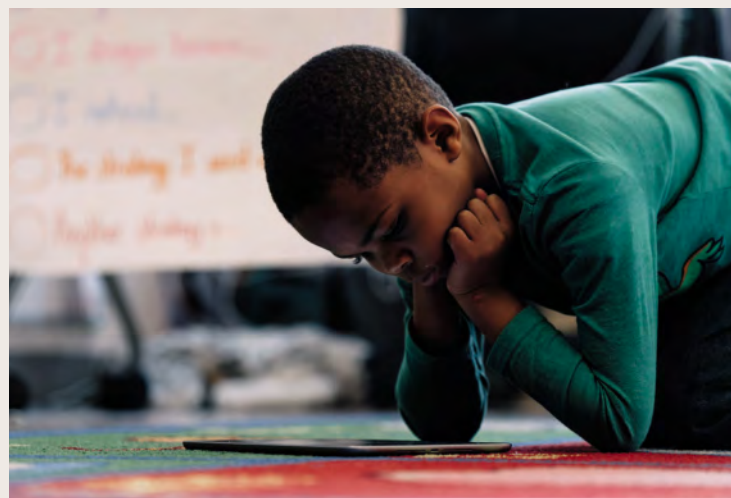
FOTO PETER WIENERROITHER, IMAGEBROKER / NTB SCANPIX

I bypark med bok

En kvinne med munnbind og et forhåpentlig virusfritt bokbind har funnet seg en ensom parkbenk i byen Plzeň vest i Tsjekkia, 24. mars i år.

FOTO MIROSLAV CHALOUPEK, CTK / NTB SCANPIX

Elle melle bok eller brett

Om papirbok eller skjerm er best for lesing, strides de lærde. I disse virustider, med stengte biblioteker, gleder nok mange seg over alt lesestoffet på nettet. På bildet leser Chase Redmond digitalt i Garrison Elementary School, Washington, D.C i USA.

FOTO LEXEY SWALL/THE NEW YORK TIMES / NTB SCANPIX

Kilder: Christiansen, Rune: Hvor toget forlater havet (1986), Framtiden i våre hender, Snl.no, Unesco og Wikipedia.

Lager en skreddersydd matematikkprøve

Matematikksenteret utvikler nå en prøve i regning som tilpasser seg elevenes nivå. – Lærerne får mer informasjon om hva elevene kan, og elevene blir mer motiverte, sier prosjektleder Olav Dalsegg Tokle.

TEKST OG FOTO Mari Rian Hanger

Ved **Vikåsen skole** i Trondheim sitter en gruppe tredjeklassinger dypt konsentrert over dataskjermene. Hender går i været, en gutt klager over at det er vanskelig. Disse elevene er med på å teste ut en adaptiv prøve i regning. Adaptiv betyr at prøven skal tilpasse seg nivået til eleven underveis i besvarelsen.

– Målet er at hver enkelt elev skal få oppgaver som passer hans eller hennes ferdighetsnivå, sier Olav Dalsegg Tokle, prosjektleder ved Matematikksenteret ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

I praksis betyr dette at hvis elevene svarer riktig på en oppgave, får de en litt vanskeligere oppgave. Men hvis elevene svarer feil, går vanskelighetsgraden litt ned igjen.

– Slik skal den digitale testen skreddersys til hver enkelt elev, forklarer Tokle.

Målet er at læreren skal få vite nøyaktig hva slags oppgaver eleven mestrer og ikke mestrer, slik at det blir lettere å tilpasse oppfølgingen.

Har sett elever ta til tårene

Berit Høiseith og Torill Frost Hennum er lærere for de to tredjeklassene som i dag tester matematikkprøven. Høiseith synes det er viktig å delta i utprøvingen, og hun meldte på klassen sin på eget initiativ.

– Jeg er opptatt av matematikk og har tatt etter-

utdanning. Gjennom mange år som lærer har jeg sett barn ta til tårene over matteprøvene. Det er et stort stressmoment for mange. Hvis vi kan få en regneprøve som gir disse barna mer mestringsfølelse, er det flott, sier Høiseith.

Hun ser også fordeler med en adaptiv prøve for de høyt presterende barna.

– Noen har veldig god selvtillit, fordi de alltid får alt riktig på matteprøvene. Med en adaptiv test får de utfordringer, og det er bra. Det kan være vanskelig å tilrettelegge for de flinkeste elevene, sier Høiseith.

Annerledes enn en vanlig prøve

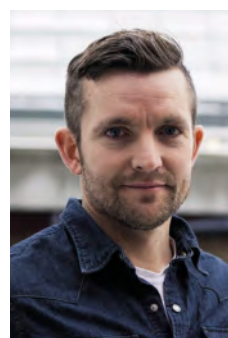
Vanligvis er prøver utformet slik at de passer best for dem som presterer middels.

– Med denne prøven skal alle elevene bli utfordret på sitt nivå, sier Olav Dalsegg Tokle.

Elever som presterer lavt, kan dermed få en bedre opplevelse. De vil få flere oppgaver de greier å svare på, og dermed en sterkere mestringsfølelse. Mens elever som presterer høyt, vil møte oppgaver de vil streve med å løse.

– Mye forskning tyder på at det å møte litt motstand er godt for å utvikle seg, sier Tokle.

Det er ikke tilfeldig at nettopp tredjeklassinger er valgt som testere av prøven. I dag har Utdanningsdirektoratet en nasjonal kartleggingsprøve som alle tredjeklassinger i Norge svarer på.

Olav Dalsegg Tokle ved Matematikksenteret er prosjektleder for utviklingen av en adaptiv matematikkprøve. – Prøven skal passe like bra for alle elevene. Alle skal bli utfordret, på sitt nivå, sier Tokle.

ADAPT vurder

Prosjektet finansieres av Forskningsrådet. Oslo kommune, Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger, programvareselskapet Inspira og Matematikksenteret ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet deltar. Senteret er ett av ti i Norge som jobber for å utvikle kvaliteten på opplæringen i skolen.

Et produkt skal være ferdig i 2022.

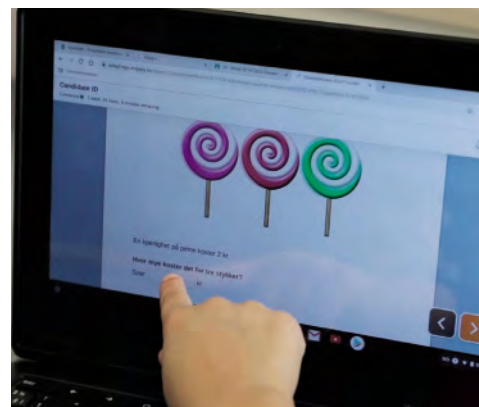
2500–3000 elever fra Trondheim, Bærum, Fredrikstad, Sandnes, Tromsø og Stavanger deltar.

I tillegg er 3500 elever fra hele landet meldt på via Matematikksenterets hjemmeside.

Det kan være greit å få litt hjelp til å forstå oppgaven. Monika Gontarz får noen hint av lærer Berit Høiseith. Til venstre sitter Fredrik Ramberg haug og funderer.

Svarer elevene riktig på en oppgave, får de en litt vanskeligere oppgave. Svarer elevene feil, går vanskelighetsgraden litt ned igjen.

FOTO: MATEMATIKKSENTERET

Berit Høiseith og Torill Frost Hennum er lærere for de to tredjeklassene som har testet ut matematikkprøven ved Vikåsen skole. De meldte på klassene sine selv.

– Målet med kartleggingsprøven er å identifisere de 20 prosentene av elevene som trenger ekstra oppfølging. Men rundt 80 prosent av elevene vil få nesten alt riktig på denne prøven, og den sier lite om hvilket nivå disse ligger på. En adaptiv prøve vil også vise hvem som trenger ekstra utfordringer fordi de presterer så høyt på skalaen, sier Tokle.

– Er det meningen at nasjonale prøver skal bli adaptive?

– Det er ennå ingen planer om å gjøre den nasjonale prøven adaptiv, men vi vil at alle skoler skal få tilgang til denne testen hvis de ønsker det.

– Kan en slik adaptiv prøve skape mer fokus på prestasjon enn dagens kartleggingsprøve?

– Det er viktig at prøveresultatene presenteres på en pedagogisk god måte for barna og de foresatte. Vi ser ikke på dette som et rangeringssystem, men som en måte å skaffe verdifull informasjon som læreren kan bruke i den videre opplæringen, sier Olav Dalsegg Tokle.

Utprøvningsfasen

I klasserommet sukker noen av barna, andre jobber raskt og konsentrert.

– Oi, jeg var uheldig og hoppet over en oppgave! sier en jente.

Tokle forteller at det ikke går an å gå tilbake. Trolig vil elevene i den ferdige versjonen måtte svare på et kontrollspørsmål om hvorvidt de virkelig ønsker å gå videre. Tredjeklassingene ved

Vikåsen skole har nemlig en forenklet versjon av prøven foran seg.

Hovedpoenget med utprøvingen er å sjekke om oppgavene faktisk har det vanskelighetsnivået som forskerne tror.

– At vi finner riktig vanskelighetsgrad for oppgavene, er hele forutsetningen for at en adaptiv prøve skal fungere. De elevene som får til de utfordrende oppgavene, må også få til de middels utfordrende, sier Tokle.

En utfordring med prøven er at lærerne ikke får se fasiten etterpå.

– Vi kommer til å ha ca 500 oppgaver i oppgavebanken. De må være hemmelige, slik at man ikke kan øve seg på dem på forhånd.

Derfor må Matematikksenteret tenke litt annerledes når de skal lage oppfølgingsmateriell.

– Trolig vil vi lage en oversikt til læreren over hvilke typer oppgaver elevene har mestret og ikke mestret, som de senere kan øve på, sier Tokle.

Det er ennå ikke klart hvordan elevenes resultater skal presenteres, men elevene vil få uttelling

«Med denne prøven skal alle elevene bli utfordret på sitt nivå.»

Olav Dalsegg Tokle, prosjektleder ved Matematikksenteret

ut fra vanskelighetsgraden på oppgavene de løser riktig.

– Litt ekkelt

Lærer Torill Frost Hennum synes det er morsomt å se hva slags oppgaver prøven inneholder.

– Ofte vet man hvordan elevene ligger an, men det hender jeg får noen overraskelser. I dag så jeg at én av dem kunne regne med komma. Det visste jeg ikke, sier Hennum.

Hun håper at en adaptiv prøveform kan oppleves mer positivt for de elevene som sliter med regning.

– Noen blir sinte, demotiverte og helt knust når de ikke mestrer oppgavene. Hvis man kan få bukt med dette, har man langt på vei lyktes i faget, sier Hennum.

Helle Kornelia Henriksdatter Gomo på åtte år er en av dem som er først ferdig med prøven. Hun har fått et tegneark mens hun venter på de andre.

– Jeg synes matte er artig. Jeg er en av de beste i klassen, iallfall tror jeg det, sier Helle, og forklarer at hun bruker rundt ti minutter på leksene. Oftest gjør hun dem unna på mandager, så er hun ferdig med det.

Helle synes ikke prøven var så skummel.

– Men denne prøven var litt annerledes. Jeg måtte tippe på noen av svarene. Det var litt ekkelt, jeg bruker å være sikker på hva jeg skal svare.

Petit

Hilde Eskild

ARKIVFOTO PAALSVENSEN

Vi har en fantastisk nasjonaldag og nasjonalsang. Selv om vi ikke kan feire som vi pleier, kan vi synge nasjonalsangen. Gå ut på balkonger og terrasser! Syng og skral i hager og kjøkken og stue! Siden Bjørnson skrev «Ja, vi elsker» i 1859, er den blitt sunget helt til den ble vedtatt som nasjonalsang først i desember 2019. Og det skal vi være glade for. Tenk bare på hvordan den begynner:

Hilde Eskild
lærer, forfatter og forteller

FOTO SONDRE TRANSETH

«**Ja, vi elsker** dette landet som det stiger frem»

Den begynner med et rungende JA! Tenk så fint å ha en nasjonalsang som begynner med JA. Og ikke bare det, men med «Ja, vi elsker». Noe mer positivt skal man lete lenge etter. Og 17. mai er det lov å elske landet vårt som det stiger frem. Vi har et land å være stolte av. Et land som er vakkert, rikt og trygt, blant annet. Når vi har noe bra, noe vi er stolt av og glad i, da er det fint å kunne dele det. Og vi har mye vi kan dele. Vi kan sørge for at Norge stiger frem på en god måte for folk som trenger hjelp, enten de kommer utenfra eller innenfra.

«**Furet, værbit**t over vannet med de tusen hjem»

Da min datter var fem og sang nasjonalsangen mens hun deiset rundt på en hoppeball i stua, ble andre linjen slik: «Urettferdig over vannet, i de tusen hjem». Landet vårt er det også. Skikkelig urettferdig, og alt står ikke bra til i de tusen hjem. Landet vårt er både furet og værbit. Naturen er det. Menneskelig er det. Ansikter er det. Noen mer enn andre. Vi har en historie. En furet og værbit historie.

«**Elsker, elsker det** og tenker på vår far og mor»

Det er en linje som uttrykker ærefrykt. Noen

har vært her før oss. De har skapt den nasjonen vi feirer. Vi skal ta det videre og gjøre at det fortsatt er noe å feire i uoverskuelig fremtid.

«**Og den saganatt** som senker drømme på vår jord»

Samtidig som vi er en ung nasjon, har vi dype røtter. Vi har en saga som forteller oss hvem vi er. Vi har våre egne eventyr, myter og sagn som gjør oss spesielle. Samtidig som de gjør oss til en del av det menneskelige fellesskapet i verden.

Da Bjørnson lå på dødsleiet i Paris i 1910, leste noen en avisnotis for ham. Den var om noen fattige, polske arbeiderkvinner som hadde startet en innsamlingsaksjon. De ville hjelpe kolleger som hadde det enda verre enn dem selv. «De må takkes», sa den dødssyke Bjørnson. Han rakk bare overskriften. Den ble det siste han skrev: «De gode gjerninger redder verden». Ordene er både en siste hilsen og en oppfordring. Kjemp for alt hva du har kjært. Kjemp for å gjøre verden til et bedre sted å være.

Si JA!

Tilbakeblikk

For 50 år siden

Krigstidens idealer og 8. mai

Fra enkelte hold blant ungdommen blir feiringen kritisert eller latterliggjort. Særlig synes uttrykket «krigstidens idealer» å falle mange tungt for brystet. Vi som gjerne vil feire dagen, blir beskyldt for å henge fast i foreldede problemstillinger og å forherlige krigerske heltegjerninger. Formodentlig har det ikke lyktes oss å formidle til alle unge et riktig inntrykk av hva kampen gjaldt. Når folk fra alle samfunnslag fant å måtte gjøre motstand, var det ikke ut fra noe ønske om å spille helter. Krigsromantikk og forherligelse av vold synes å ha bedregrobbunn blant dagens unge generasjon enn blant dem som opplevde krigen. (Fra lederartikkelen)

Den Høgre Skolen
nr. 8/1970

For 25 år siden

Nytt lys på likelønn

Lønnsforskjeller mellom kvinneyrker og mannsyrker er i ferd med å minke. De største lønnsforskjellene mellom kvinner og menn vil vi i fremtiden finne innenfor den enkelte yrkesgruppe. Det mener Marit Hoel ved Institutt for samfunnsforskning.

Norsk Skoleblad
nr. 16/1995

Frikvarter for lystige skolegutter

1915: Skolekamerater nyter vårsola, tøyser og småprater, og gnurer hverandre i skolten med knokkene. Det er frikvarter på privatskolen Frogner realskole og gymnas i Kristiania den første våren etter at verdenskrigen brøt ut. De økte levekostnadene krigen førte med seg, skapte problemer for flere privatskoler, ifølge Einar Haffner, som overtok som rektor etter at skolen ble kommunal i 1919. I boka «Gjertsens skole Frogner skole 1869-1929» skriver han at lærerne krevde lønnskompensasjon, og flere søkte seg til offentlige skoler, der lønna var bedre. Det var også grenser for hvor mye skolene kunne heve foreldrebetalinga, og for Frogner skoles del endte det med at Kristiania kommune kjøpte skolen. I dag brukes bygningen av den kommunale videregående skolen Hartvig Nissen skole.

FOTO EYVIND BOTOLFSEN/OSLO MUSEUM **TEKST** HARALD F. WOLLEBÆK

Fotografiske
tilbakeblikk
fra skole og
barnehage.

Bøker

Aktuell bok ANMELDT AV Geir Martinussen, tidligere lærerutdanner ved Oslo Met

Når ting ikke går etter planen

Improvisasjon i klasserommet

Av Jørgen Moltubak
Universitetsforlaget
2020
150 sider

Iblant går ikke timene slik man har tenkt. Da er det viktig å kunne improvisere.

De aller fleste som har jobbet som lærere i noen år, har erfaring med at det å kunne improvisere, er en viktig egen-skap å besitte. Svært ofte skjer det helt uforutsette ting i forbindelse med undervisningen. Det må læreren forholde seg til, og ofte kan det kreve en delvis eller total endring av det planlagte opplegget for timen.

Det finnes nok lærere som uansett vil holde på den opprinnelige planen for undervisningen selv om det skjer uforutsette ting, som vanskelige spørsmål fra elevene, eller annet. Men det å være fullstendig bundet av et planlagt opplegg kan føre til store problemer, både for elever og lærer – og til langt mindre læring enn ønsket.

For å få undervisningen til å fungere best mulig, er det viktig at læreren har evne til å takle uforutsette ting, og til å kunne endre den planlagte gjennomføringen av timen, dersom det skulle være behov for det.

Å kunne endre/justere planene underveis, betyr at det ofte må improviseres.

Den britiske forskeren Tim Rowland ved Cambridge University har definert fire komponenter som lærere bør besitte, hvorav den ene er evnen til å kunne takle uforutsette hendelser og kunne improvisere underveis.

I boka presenterer Moltubak ulike perspektiver på improvisasjonsbegrepet. Gjennom teori og en god beskrivelse av ulike øvelser viser han hvordan læreren kan utvikle et improviserende tankesett og handlingsmønster. Det framheves at dette vil gjøre læreren i stand til, på en positiv måte, å kunne håndtere komplekse og uforutsigbare situasjoner i undervisningssammenheng.

Forfatteren mener at improvisasjon eller improvisasjonskompetanse er en minst like viktig ferdighet å ha som evnen til å planlegge.

Gjennom boka seks kapitler blir vi både grundig kjent med hva improvisasjon handler om på et generelt grunnlag, men ikke minst med hensyn på improvisasjon i skolen.

På en overbevisende måte presenteres vi blant annet for hvordan improvisasjon både skaper et positivt fellesskap og et godt miljø for samarbeid.

Spesielt gir kapittel 3 en oversiktlig og god framstilling av improvisasjonskompetanse i skolen.

I boka presenteres improvisasjonsbegrepet med vekt på impulser fra improvisert teater, og vi introduseres for hvordan øvelser fra teaterimprovisasjon kan brukes som verktøy for å bygge selvtillit og lærevilje i den enkelte elev og skape et trygt og inkluderende klassemiljø.

Som forfatteren påpeker, er improvisasjonskompetanse et relativt nytt fagfelt i skolen, men ikke desto mindre svært aktuelt.

Ganske nytt er det at det arrangeres kurs i improvisasjonskompetanse, noe mange lærere utvilsomt vil kunne ha stor nytte av. I det aller siste har vi også kunnet lese i dagspressen om slike kurs også for en rekke andre yrker.

I boka presenteres et kurs i klasseledelse som tar utgangspunkt i prinsipper for improvisert teater. Disse brukes som redskaper for å utvikle en klasseromspraksis preget av samarbeid og fellesskap, ikke konkurranse.

Det handler både om å lære øvelser som kan brukes for å inkludere alle elever i

fellesskapsbyggende, skapende prosesser, og at læreren skal utvikle en improviserende grunnholdning for i større grad å bli i stand til å tilpasse undervisningen til den enkelte elev og situasjon.

Kurset består av disse fem hovedtemaene:

- prinsippene for improvisasjonskompetanse og improvisasjonens plass i skolen
- å skape en gruppe, dynamikk i gruppedannelse
- å bli sett i motsetning til det å bli eksponert, individet i gruppen
- å utvikle et improviserende «mindset», prosess og en kontinuerlig tilpasning
- å selv å kunne undervise i improvisasjon

Kurset bygger på innholdet i denne boken og har allerede vært gjennomført flere ganger.

Mange er lite fornøyd med bruken av fellestiden i skolen. Kanskje er det en idé å benytte deler av fellestiden nettopp til å diskutere innholdet i denne boka? Og dessuten å tilby lærere som ønsker det, å kunne få delta i kurs om improvisasjon og improvisasjonskompetanse.

Uansett: Les boka! Jeg er ikke i tvil om at det vil føre til en positiv opplevelse.

«Improvisasjonskompetanse er en minst like viktig ferdighet å ha som evnen til å planlegge.»

Fortellinger om de minste

Ved hjelp av praksisfortellinger fra hverdagslivet i barnehagen kan pedagoger utvide sitt handlingsrepertoar.

Boken dreier seg om de yngste barneha-gebarna, en gruppe som har økt sterkt i antall de siste årene. Tanker om hva disse yngste barna kan mestre, påvirker hvordan vi møter, mener forfatterne. Holdninger og verdier i møte med barn er viktig å være seg bevisst, da dette farger hvordan vi forholder oss til barna. Boka viser til at de yngste barna har iboende vilje, mot, lyst og kraft til å forholde seg til og forhandle med den verden som omgir dem. De aller yngste har også noe de kan bringe med seg inn i barnehagehverdagen, men for å få dette til, må personalet støtte dem i å få det frem.

Teorigrunnlag

Forfatterne trekker tråder tilbake til 1960-tallet og begrepet «det skrøpelige barnet». På den tiden var forskning på småbarn irrelevant, da disse ikke kunne bidra verbalt eller gjennom refleksjon. Mye har endret seg her, og forskning har påvist at nyfødte barn har evne til å imitere ansiktsuttrykk, som krever kognitiv persepsjon med påfølgende atferdsuttrykk. Spedbarn jobber aktivt for å få omsorgspersonen engasjert i sosial interaksjon, og barnet viser tydelig misnøye om den ikke får forventet respons. Barns kommunikasjon er mangfoldig og kroppslig, og tydelig helt fra nyfødtstadiet, og forfatterne gir flere eksempler på hvordan denne kommunikasjonen viser seg.

Praksisfortellinger

I små narrativer gjennom boken møter vi ulike barn med ulike utfordringer og ulik respons fra de voksne rundt seg. Fortellingsmønsteret som brukes, er grunnleggende for vår livserfaring og forståelse. Dette betegnes som praksisfortellinger, definert med utgangspunkt i praksisfeltet, og har en begynnelse, midtdel og slutt. Begrepet føres tilbake til Louise

Birkeland, som beskrev dette som voksen og barns personlige og selvlagde fortellinger om barnehagen. Andres erfaringer kan bidra til å stimulere fantasien og føre til at man ser nye sider ved hendelser, og ved det får man utvidet egen forståelse og handlingsrepertoar.

Fra praksis til teori

Begge forfatterne har lang erfaring fra barnehage og med undervisning av barnehagelærerstudenter. Boken er tenkt som et bidrag til læringsstrategier for undervisning, og støtte i arbeid med prosjekt og utviklingsarbeid. I tillegg er det en konkret tilnærming som gjør boken nyttig med tanke på utvikling av observasjon og holdninger hos personalet. Her er kunnskaper som er skapt gjennom praksis, trukket inn i en teoretisk verden for å øke forståelsen for de yngste barna. Å analysere praksisfortellinger er en strategi for læring, og gir godt grunnlag for drøftinger i personalgruppa.

Anerkjennelse

Anerkjennelse er viktig i alle aldre, særlig for barn. Anerkjennelse oppstår i en grunnholdning preget av respekt, likeverd og gjensidighet. Forfatterne viser til to typer anerkjennelse. En ytre anerkjen-

nelse som gis gjennom en positiv vurdering, som ros for noe barnet har gjort. Den indre anerkjennelsen er imidlertid av en annen karakter, den handler om å verdsette og bekrefte den andre. I den indre anerkjennelsen kommer holdninger og verdier i forhold til barnet til syne. Å oppleve å bli anerkjent styrker både selvfølelsen og relasjonen. Boka viser til mange ulike tolkninger av anerkjennende opplevelser mellom barn og voksne.

Målgrupper

Boka er nyttig for personale i barnehagen, den kan bidra til at man reflekterer godt over hendelser i barnehagen. Det er også godt egnet for både bachelor- og masterstudenter innenfor pedagogiske fag, da kan gi forståelse for og danne grunnlag for å tolke praksiserfaringer.

Bokas lettfattelige språk og de mange praksisfortellingene gjør den tilgjengelig for de fleste lesere. Fortellingene gjør boken munter, og som leser trekker man gjerne på smilebåndet av de underfundigheter som skjer mellom barna, og mellom barn og voksne.

Tanker om hva de yngste barna kan mestre, påvirker måten vi møter dem på, skriver forfatterne av «Småbarnspedagogikk og praksisfortellinger».

FOTO PIXABAY

Småbarnspedagogikk og praksisfortellinger. Analyse og tolking av praksisfortellinger

Av Anne Tove Fennefoss og Kirsten Elisabeth Jansen
Fagbokforlaget 2020
(2. utgave)
110 sider

Lærermangelen:

Vil statsråden gjøre noe i år, eller bare la hum

● **Karl Øyvind Jordell**
professor emeritus,
Universitetet i Oslo
FOTO PRIVAT

Vi har fått ny kunnskapsminister, Guri Melby (V). Da er det naturlig å stille henne spørsmål som forgjengeren aldri besvarte.

Den nyss avgåtte kunnskapsminister Trine Skei Grande ble intervjuet i Utdanning nr. 3/2020. Hun fikk spørsmål om mangt og meget, men ikke om lærermangelen på ca. 8000 som vi vil få neste år, eventuelt et par år senere. Nå har vi fått en statsråd som synes å ha bakgrunn fra lærerutdanning. Da er det naturlig å stille henne spørsmål som forgjengeren aldri besvarte.

Rent formelt sorterer kanskje noen av dem under statsråden for høyere utdanning. Men Høyre har i realiteten gått i bresjen for rasjonering av tilgangen på lærere de siste årene. Det er Venstre som har behov for lærere, til den grunnskolen de nå har ansvaret for, og hvor den forrige statsråden viste til partiets ærerike historie innen skolepolitikken. Den startet med Johan Sverdrups åpne brev i Dagbladet til sin kirkestatsråd Elias Blix, der han fremmer tanken om en enhetsskole, som med støtte fra blant annet Arbeiderpartiet ble virkeliggjort som sjuårig felles folkeskole i 1920, og senere niårig og tiårig. Høyre har kommet etter, men noen vil kanskje huske at Høyre i utgangspunktet ville fortsette med niårig da seksåringene ble tatt inn i skolen.

Bakgrunnen for spørsmålene er at vi om et par år vil få en lærermangel på ca. 8000.

Den består av flere komponenter:

1. Vi mangler minst 2300, som oppføres som ufaglærte årsverk i grunnskolestatistikken. Ifølge den samme statistikken betyr det 3800 lærere, men det er et mindre nøyaktig anslag. Det er rimelig å legge til grunn at tallet er ca. 3000 personer, som utfører ca. 2300 årsverk. Jeg unnlater å stille et helt retorisk spørsmål, om statsråden er enig i tall fra grunnskolestatistikken.

2. Man fikk bare dekket 1800 av 2500 stillinger som var opprettet som følge av lærernormen. Det gir en mangel på 700. Her er det grunnlag for å stille spørsmål: Disse 700 er neppe regnet inn i de ufaglærte, fordi man neppe brukte lærernormmidlene til annet enn kvalifiserte lærere; man ansatte ikke ufaglærte som nå har kommet med i statistikken. Skal de 700 regnes inn i lærermangelen, eller vil man gi opp å få tak i de 700?

3. I 2021 utdanner vi nesten ikke noen grunnskolelærere. Dette innebærer en manko på ca. 2000. Dette kan ikke bestrides, selv ikke av en statsråd; frafallet er på ca en tredel.

4. I tillegg har jeg regnet inn et par tusen eldre lærere som slutter noe før de hadde tenkt, som følge av påtvungen etterutdanning, den såkalte avskiltingen. Dette anslaget kan statsråden bestride. I så fall, hvor mange tror hun det dreier seg om? Eller vil hun løse problemet ved å frafalle etterutdanningskravet for lærere over for eksempel 55 eller 60?

5. Den årlige produksjonen vil synke i 2022 og framover, fordi ikke alle lærerstudenter vil makte å gjennomføre masteroppgaven. Frafallet er nå på ca. 1000 av 3000, altså på 33 prosent. I lys av erfaringstall fra andre masterstudier vil det bli høyere, jeg har antydnet at det øker med minst 10 prosentpoeng = 300. Vil statsråden bestride dette anslaget?

Summen av disse komponentene er $3000 + 700 + 2000 + 2000 + 300 = 8000$. Er man uenig i en komponent eller to, blir tallet litt annerledes, men størrelsesordenen blir den samme.

Av disse komponentene berørte den forrige kunnskapsministeren bare avskiltingen i intervjuet, på en litt vindskjev måte: «Eg er veldig forundra over det synet på utdanning som lærarar gir uttrykk for her. T-baneførarar, legar og advokatar må ta kurs heile tida. Og er det eitt yrke der du aldri blir utlært, så er det lærar. Eg møter mange lærarar som vil fylle på kunnskapen, og mange som seier etterpå at det var gøy. Men eg er skuffa over dei som driv kampanje mot kunnskapspåfyll.»

Jeg har tidligere kommentert dette aspektet slik: «Problemet er vel ikke at lærere er mot å ta kurs. Problemet er at noen ved slutten av sin yrkeskarriere finner det uakseptabelt at de må ta relativt omfattende deltidsstudier i fag de har undervist i 35 år eller mer. Stilt overfor et slikt krav vil noen velge å slutte noen år før de hadde tenkt. Hvor

«Vil statsråden fylle opp plassene, eller foretrekker hun å forklare hvorfor ufaglærte er bedre enn det tilsvarende antall utdannede, riktignok med noe svakere karakterer fra videregående?»

la suse?

mange det er pr år, vet vi lite om.»

Spørsmålet til statsråden blir: Hvem er hun enig med, sin forgjenger, eller meg?

Egentlig er det for sent å unngå at lærermangelen øker mot 8000, men noe kan gjøres:

• **Studieplassene** på lærerutdanningene må fylles opp ved opptaket i år. Det rekkes man å få orden på innen juli. Da vil man måtte akseptere noen få lærere som ikke har 3,5 i snitt fra videregående, og/eller 4 i matematikk. Alternativet er at flere elever vil måtte undervises av ufaglærte. Statsråden må eventuelt forklare hvorfor ufaglærte er bedre enn at det utdannes noen få lærere med litt svakere karakterer fra videregående, enn det som har vært kravene hittil, som følge av særlig Høyres symbolpolitikk på feltet. Vil statsråden fylle opp plassene, eller foretrekker hun å forklare hvorfor ufaglærte er bedre enn det tilsvarende antall utdannede, riktignok med noe svakere karakterer fra videregående?

• **Lærernormen må avvikes**, i hvert fall delvis, og det må settes inn tiltak for å fylle de tomme lærerstillingene i utkantene, hvor i hvert fall én kommune nå har 50 prosent ufaglærte i småskolen. Situasjonen kan være verre ved de minste skolene utenfor kommunesentrene. Vil statsråden avskaffe lærernormen, i hvert fall slik at man ikke pålegger kommunene å lyse ut de 700 man ikke fikk tak i? Vil hun gå lenger, og fjerne eller justere den, slik at det frigjøres personalressurser som kan settes inn i utkantene?

• **Masteroppgaven må gjøres frivillig**, i hvert fall på utdanningen for trinn 1.-7.. Da vil ikke frafallet øke, og man får løst et annet problem, nemlig hva de skal bli, studentene som har gjennomført 4,5 år av utdanningen, men ikke bestått masteroppgaven? Vil statsråden gjøre oppgaven frivillig? Hvis ikke, hvordan vil hun benytte de som har like mye lærerutdanning som det andre lærere har hatt til nå, men som altså ikke har maktet det spesielle kravet i det femte året?

De midler som frigjøres når lærernormen avvikles, helt eller delvis, må omfordeles fra byene og det sentrale østlandsområdet, til utkantene, og benyttes til kraftige økonomiske insentiver for å sikre lærere til utkantskoler. Jeg har foreslått en lærernorm for utkantene: Ved skoler hvor man har for eksempel 20 prosent ufaglærte, skal

«Vil statsråden avskaffe lærernormen, i hvert fall slik at man ikke pålegger kommunene å lyse ut de 700 man ikke fikk tak i?»

lærerne få for eksempel 20 prosent lønnstillegg, stigende til for eksempel 50 prosent hvis de blir ved skolen i for eksempel fem år. Vil statsråden omdisponere på denne måten? Husk at det er tale om små skoler, med få lærere, slik at en norm for utkantene ikke blir dyrt. Hadde man innført en norm for utkantene, i stedet for en norm for byene og det sentrale østlandsområdet, hadde man med omtrent den samme kostnadsrammen hatt store sjanser til å ta knekken på det meste av lærermangelen i utkantene.

Hvis dette ikke er nok til å sikre lærere til utkantene, bør man i tillegg innføre en ordning der de lærere som har tjenestegjort et visst antall år i utkantskoler, for eksempel fem år, får fortrinnsrett til stillinger i et par kommuner hvor de gjerne vil slå seg ned mer permanent. Hvordan stiller statsråden seg til dette forslaget?

Både fra KrF, i forbindelse med argumentasjonen for lærernormen, og fra Utdanningsforbundet, har det vært hevdet at det finnes rundt 35–40.000 lærere som har forlatt skoleverket og jobber i helt andre yrker. Dette tallet er antagelig feil. Ifølge Statistisk sentralbyrås rapport 2018/35 LÆRERMOD 2016–2040 (s. 18–19) er det rundt 35.000 grunnskolelærere i grunnskolen. Bare ca. 8–9000 er utenfor skoleverket. Noen få er i barnehager, rundt 2500 i videregående skoler, ca. 1000 ved universiteter og høyskoler, og ca. 2000 ved det som kalles 'utdanningsinst ellers'. Det totale antall grunnskolelærere blir etter dette ca. 50.000, med bare snau 20 prosent (under 10.000) i helt andre yrker. Man har altså neppe den ressursen å trekke på som man har trodd.

Og mange av disse vil allerede i utgangspunktet være avskiltet, og dessuten være uten ny erfaring fra skolen. De vil dermed stille bakerst i køen, og må både ta etterutdanning og flytte til mindre steder for å få jobb. Kan statsråden klargjøre hvor stor ressursen er?

Det er ikke slik at de ca 8000 ufaglærte vil fordele seg jevnt på småskolen, mellomtrinnet, og ungdomstrinnet. De to sistnevnte forsynes også med lærere som tar fagstudier og praktisk-pedagogisk utdanning; dessuten er det slik at grunnskolelærerutdanningen (GLU) 5.–10. og såkalte integrerte lektorutdanninger har bedre søkning enn GLU 1.–7.. Det er meget mulig at ca halvparten av de 8000, altså 4000, vil være i småskolen. Der er det ca 20.000 lærere, slik at vi risikerer at hver femte småskolelærer om et par år vil mangle metodikk for den første lese-, skrive- og regneopplæringen. Er statsråden enig i dette anslaget?

Det er som sagt egentlig for sent å unngå lærermangelen. Det som hadde hjulpet, hadde vært å justere kravet om 3,5 litt ned for minst 10 år siden. Hvis justeringen hadde vært kombinert med sterke intensiver av den type som er skissert ovenfor, hadde vi knapt hatt noen lærermangel i dag, og vi hadde stått bedre rustet når det ikke utdannes nye lærere neste år. Vil statsråden gjøre noe i år, eller bare la humla suse?

Når svartedauden blir en prøve på virkelighet

● **Tone Stangeland**
førstelektor i drama/
teater ved Høgskolen på
Vestlandet, Bergen
FOTO HANNE VÆRUM SØRENSEN

I 1349 kom pesten til Bergen. I 2020 kom det nye koronaviruset. Vi opplever nå en vanskelig hverdag hvor vi må ta valg som får konsekvenser for oss selv og våre omgivelser.

Dette handler i stor grad om hva vi gjør for å beskytte oss selv mot smitten, og hvor langt vi er villige til å gå for å unngå å smitte andre (hytteforbud, unngå sosiale sammenkomster med mer). Er det mulig å forberede seg på en slik virkelighet? Kan vi bruke erfaringer fra parallelle historiske hendelser for å håndtere den situasjonen vi nå står i?

I disse dager er ikke min jobb å stå i koronafronten. Der arbeider alle de med viktig kompetanse iherdig for å hindre smitte og redde liv. Jeg har hjemmekontor, og karantenetiden gir meg tenkepause. I 38 av de 671 årene som har gått siden svartedauden herjet, har jeg undervist i drama/teater i utdanning og grunnskole. I dramapedagogisk arbeid settes noe på spill for å undersøke et tema eller mellommenneskelige forhold. Hvis jeg var en annen, hvis vi var i en annen tid eller på et annet sted, hvordan ville jeg da ha tenkt og handlet? Er det mulig å utforske individuelle og kollektive menneskelige dilemmaer vi kan møte og bli mer bevisste på at alle valg som gjøres, får betydningsfulle konsekvenser?

Mine tanker går til et dramapedagogisk opplegg om middelalderen og svartedauden jeg har gjennomført i mange ulike klassetrinn i grunnskole og lærerutdanning siden 1981 (Drama. Veiledning til Mønsterplan for grunnskolen 1987).

Utgangspunktet for opplegget er Torild Thorstad Haugers roman «Det kom et skip til Bjørgvin i 1349». Forløpet starter med å fremskaffe fakta og kunnskap om Bergen anno 1349, en by preget av mange håndverkerlaug. Læreren presenterer historisk materiale i form av bøker, skisser og tresnitt og andre tegninger. Deltakerne studerer ulike håndverkerlaug samt klostrenes betydning for folkelivet i Bergen. Hvert laug hadde tre strengt avgrensede grader: mester, svenn og lærling. Det var sosiale kamper og hierarki mellom arbeidsgiver og arbeidere.

Som museumsdirektør ved Bryggens Museum henvender læreren seg til deltakerne som en gruppe historikere på seminar. Det avsluttes med en pressekonferanse der historikerne presenterer nye opplysninger de har funnet i gamle nedstøvede dokumenter.

I neste sekvens inngår deltakerne i ulike håndverkerlaug, der de først bestemmer hvilken posisjon, alder og kjønn de har i lauset. De utfører så de daglige arbeidsoppgavene som kreves av lauset for å holde produksjonen i gang. Slik får deltakerne grundig kunnskap om middelalderen og lausene, før pesten presenteres gradvis i det videre forløpet.

Mens lausene arbeider, får de besøk av læreren i rollen som munk. Han skal skrive dem inn i manntall og kreve inn skatt. Lausene reagerer ofte med at de ikke har noe korn å gi ettersom de selv sulter og trenger det lille de har. Munken problematiserer deres reaksjoner.

Når deltakerne minst venter det, overraskes de av den samme munken som kommer løpende med beskjed om at et skip er kommet til bryggen og alle mann er døde av byllepest. Munken ber familiene være på vakt og fortsette sitt arbeid i håndverkerlausene som før, for ikke å spre frykt. Senere konfronterer munken dem med et etisk dilemma: Hva vil de gjøre hvis noen i familien blir smittet? I denne dialogen kan det hende at de alt har «oppdaget» at en av dem er smittet, og de velger å skjule dette for munken. I andre familier adlyder de kanskje munken og «utleverer» den de mistenker er blitt syk.

Mens diskusjonen pågår, kommer en annen lærer i rolle mot dem, som mor med et nyfødt barn i armene. Hun har gått i dagevis, er sulten og utslitt, og understreker at de ikke bærer smitte. Hun spør om de kan få komme inn i byen og få litt mat og vann. Munken holder avstand og

«Er det mulig å utforske individuelle og kollektive menneskelige dilemmaer vi kan møte og bli mer bevisste på at alle valg som gjøres får betydningsfulle konsekvenser?»

spør laugsmedlemmene til råds. Spontant argumenteres det ut fra ulike synspunkt, de lytter til hverandre. Argumentene blir problematisert av kvinnen og munken slik at ingen svar blir etisk enkle. Laugsrepresentantene prøver sine argumenter: «Vi kan ikke ta inn noen fremmede», «hun sier hun ikke er syk, så da må vi jo ta dem inn og gi dem mat», «vi risikerer å bli syke alle sammen», «det kan jo hende hun lyver», «vi kan bare hjelpe barnet hennes». Det diskuteres hvilke konsekvenser det ene eller andre valget vil få, og i fellesskap må de enes om/stemme over om de skal ta imot kvinnen og barnet. I familielaugene diskuteres det videre hva de vil gjøre dersom noen i familien blir smittet. Skal de få fortsette å bo i familien eller skal de isoleres på en øde øy, ute i fjorden? Hva risikeres ved den ene eller andre løsningen de kommer frem til? Stadig nye refleksjoner oppstår, fordi deltakerne er i andre roller enn seg selv.

Til slutt får laugene vite at en i nabolaget er død av pesten. Det de alle hadde fryktet, var nå blitt virkelighet. Munken ber om respekt for den døde. Det lages til et begravelsesfølge, og som et ritual, til gregoriansk sang, sier laugsmedlemmene frem en tanke, et håp for fremtiden, eller noe om den personen som er gått bort.

I opplegget undersøkes middelalderens kår før, under og etter pestens herjinger. I samtalen etterpå trekkes paralleller til vår tid med fare for forskjellige sykdommer, bakteriell krigføring, virusmitte med mer. Temaet om pesten har vært velegnet til utforskning gjennom spill og har bydd på etiske dilemmaer som både lærere og elever må ta stilling til. I opplegget tas metoder i bruk som berører og skaper erfaring med universelt menneskelige og etiske dilemmaer, eksempelvis hva som skjer når vi må handle under press. Dette forutsetter historiske kunnskaper om middelalderen og menneskelige livsforhold. Deltakerne må kunne forestille seg og ha evnen til å gå inn i tanker, følelser og holdninger til mennesker som har levd i en fjern fortid og under fremmede kår.

Med koronapandemien som nådde oss i februar 2020, ble plutselig det vi trodde tilhørte en fjern fortid til nær virkelighet for en hel verden. I 1349 var de universelle etiske dilemmaer i håndteringen av pesten muligens ganske like som de vi i dag møter i koronapandemien. Skal man hjelpe andre eller familiemedlemmer først? Skal de syke eller

de friske isoleres? Har vi nok mat til å overleve? Kan vi fortsette å lage våre produkter når ikke markedet er der lenger?

Nå sitter vi i karantene i vårt gode Norge. Vi har nok mat, vi kan ha digitale middager og fester, mens vi venter på at koronaen sprer seg i andre deler av verden. Når viruset slår ut for fullt i utvklingsland og i overfylte flyktningleirer, kan det ende i en katastrofe. Dette vil stille krav til vår menneskelighet og utfordre oss på et eksistensielt nivå. Spørsmålet som opptar mange nå, er hvordan flest mulig mennesker skal kunne overleve viruset. Et annet stort spørsmål er hvordan det menneskelige vil overleve koronapandemien?

Litteratur:

Hauger, Torild Thorstad (1980): Det kom et skip til Bjørgvin i 1349. Gyldendal.

Wernstrøm, Sven (1975): Trellene. Cappelen.

Bringsvær, Tor Åge (1980): Da er jeg en klingende bjelle. Skuespill. Gyldendal.

Avenstrup, Roger; Heggstad, Kari Mjaaland; Eriksson, Stig (1987): Drama. Veiledning til Mønsterplan for grunnskolen 1987. Oslo: Grunnskolerådet og Universitetsforlaget.

YORKCOURSE IN ENGLISH

Engelsk på 200-nivå ved University of York

En unik anledning til å studere engelsk i Storbritannia uten høye studieavgifter!

University of York og Det Norske Studiesenteret i Storbritannia tilbyr to ett-semester kurs (30 stp) i engelsk, ett i høstsemesteret (studiestart i september) og ett i vårsemesteret (studiestart i januar). Det er mulig å ta 60stp samlet i York. Du kan skrive bacheloroppgavesom del av studiet. Lærere kan benytte det nye tilbudet 'YORKCOURSE with School Experience'.

YORKCOURSE kan også tas på 300/master-nivå.

For opptakskrav og mer informasjon, se Studiesenterets hjemmeside www.york.ac.uk/nsc/.

Lån og stipend fra Lånekassen. Ingen studieavgift.

Søknadsfrist: **15. mai 2020**

Mer informasjon om tilbudet og om hvordan du søker:

- Engelskmiljøene og internasjonalt kontor ved universitetene/høgskolene
- www.york.ac.uk/nsc/
- E-post til daglig leder: nsc-director@york.ac.uk

Digital hjemmeundervisning

Stengte skoler og barnehager øker forskjellene

Samtidig som unntakstilstanden har fostret en imponerende dugnadsånd og en rekke kreative måter å drive undervisning på, kommer vi ikke unna at stengte skoler og barnehager øker allerede eksisterende forskjeller mellom de som har lite og de som har mye. På lengre sikt vil de barna som har ressurssterke foreldre komme lenger enn de som ikke har det.

Det finnes mange eksempler på lærere som strekker seg langt, og det har vært avgjørende for mange barn. Nå er det viktig at regjeringen bidrar med sitt til å holde ambisjonsnivået oppe for de sårbare barna.

Med digital hjemmeundervisning er mange barn som ikke har tilstrekkelig digitalt utstyr hjemme på grunn av foreldrenes økonomi, utelatt fra undervisningen. Derfor må det stilles midler til rådighet for å kjøpe inn utstyr som for eksempel frivillige organisasjoner som Røde Kors kan dele ut til barn de vet har behovet.

Å gjennomføre spesialundervisning uten å møte elevene fysisk, er en ny oppgave for mange skoler, og skolene har ulike forutsetninger for å gjennomføre opplæringen slik. Skolene har ulik tilgang til digitale verktøy, og det kan også være ulik kompetanse hos lærerne. Men her kan vi ikke fire på

kravene. Elevene med krav på spesialundervisning må prioriteres i denne situasjonen.

Helsesykepleiere som jobber i skolen, må fortsatt jobbe med de utsatte barna og ikke bli satt til andre oppgaver. Det er de som kjenner barna best og vet hvem som sliter nå.

De sårbare barna må prioriteres når skolene og barnehagene åpner. Dette for å unngå unødvendig etterslep av tapt undervisning. Derfor er det viktig at regjeringen holder oppe ambisjonsnivået og sørger for at det er nok folk på jobb slik at de som trenger det mest, får den hjelpen og omsorgen de trenger. Da må regjeringen fjerne inntektsgrensen for studenter som utdanner seg til å bli lærer (slik de har gjort innen helsefag). Rejgjringeren må også dekke ekstrakostnadene for skolene slik at de har nok folk til å håndtere gjenåpningen, og permitterte som har barnehage- eller skolefaglig kompetanse, må bidra til driften fram mot sommeren.

Mona Fagerås

stortingsrepresentant for Nordland, SVs utdanningspolitiske talsperson

Elevene med krav på spesialundervisning må prioriteres i disse pandemitider, skriver Mona Fagerås, SVs utdanningspolitiske talsperson.

FOTO MARIANNE RUUD

Etikk

Lærerprofesjonens etiske råd – et etisk kompass i uoversiktlig landskap

I slutten av mars ble det offentliggjort hvem som skal sitte i Lærerprofesjonens etiske råd de neste fire årene. Medlemmene i rådet har et uhyre viktig arbeid foran seg i årene som kommer.

Det handler blant annet om å belyse etiske dilemmaer, gi verdibaserte råd og støtte opp om etisk forsvarlig praksis i barnehager og på skoler. For lærerprofesjonen befinner seg virkelig under et sterkt press, der deres verdigrunnlag i mange tilfeller blir utfordret av krav, pålegg, dårlige rammevilkår og urealistiske forventninger.

Lite tyder på at dette presset vil avta med det første, da kommersielle aktører står i kø for å selge sine opplegg og program, og der foreldreun-

dersøkelser og elevtesten PISA med påfølgende score, testresultater og konkurranse bidrar til en utidig rangering av barnehager og skoler. Dette kan igjen føre til krav om systematisk kartlegging og bruk av standardiserte programmer og verktøy fra administrativt og politisk hold, på bekostning av personvern, metodefrihet og utøvelse av faglig skjønn.

Lista over potensielle utfordringer og dilemmaer er lang, og i dette uoversiktlige landskapet har jeg stor tro på at Lærerprofesjonens etiske råd kan fungere som et etisk kompass for profesjonen.

For mange ansatte kan rådets anbefalinger bli

avgjørende for å finne styrke til å ta tøffe og etisk riktige beslutninger på vegne av barn og elever, og dermed også stå støtt som profesjonsutøver i faget og yrkesutførelsen sin.

Å vite at du kan støtte deg på faglige og verdibaserte argumenter fra Lærerprofesjonens etiske råd gir en ekstra trygghet i vanskelige saker.

Royne Berget

Daglig leder i Smedhusåsen barnehage, Rygge

Dette innlegget er forkortet. Red.

Har du noko på hjartet?

Dine meiningar er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar til debattansvarleg Ståle Johnsen på debatt@utdanningsnytt.no. Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 8000 og 12.000 teikn. Vi ber alle oppgi fullt namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen set retten til å kutte og redigere i innlegga som vilkår.

Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

Koronapandemien

Hold korona-lærerne borte fra skolen!

Hvis ikke faglærerne på matematikkurset 2P skjerper seg, vil kongeriket stå overfor en krise i 2025. Da blir nemlig de lærerne uteksaminert, som har sluppet skriftlig eksamen på videregående i år. Det å slippe eksamen innebærer at standpunkt karakteren legges til grunn. Da vil mange svake studenter komme inn på lærerutdanningene. I matematikk er dette ikke bare en utfordring, men et problem! Mange som ikke ville fått 4 til eksamen, slipper nå inn.

Forskjellen mellom standpunkt karakter og eksamens karakter varierer fra fag til fag. I norsk og engelsk er den ikke så stor, ca 0,35. Men på matematikkurset 2P, hvor det kreves 4 for å bli lærer, er skilnaden større: I fjor var den gjennomsnittlige standpunkt karakteren 3,6. Men

4658 elever, ca en firedel av elevene, kom opp til eksamen i faget, der gjennomsnittet bare ble 2,9. Differansen er altså omtrent dobbelt så stor som i andre fag.

Siden opptaksgrunnlaget skal være snittet av disse karakterene, vil søkerne i år slippe unna med et gjennomsnitt som er identisk med standpunkt karakteren på ca 3,6. Faretruende mange vil da få 4.

I denne situasjonen bør egentlig alle lærere i videregående se sitt ansvar: Dersom man er i tvil, må man gi den dårligste karakteren. Det skulle være tilstrekkelig for å korrigere skilnaden på ca 0,35. Men matematikklærerne har et særlig ansvar. De bør la alle elever gå ned ett karaktertrinn. Det har den konsekvens at ingen får 6. Men

det har den store fordel for fremtidens skole at de aller fleste av de elevene som kunne tenkes å få 3 til eksamen, holdes utenfor. Vi kan ikke ta sjansen på at et kull ikke tilfredsstiller 4-kravet, ved at noen sniker seg inn i ly av et virus.

Skolen er allerede i dyp krise – etter åtte år med SV og seks år med Høyre er PISA-skårene tilbake der de var, da vi alle, i regi av Høyrestatsråd Clemet, fikk PISA-sjokk. Det er etter dette helt klart at politikerne ikke kan redde skolen. Ansaret påhviler nå først og fremst matematikklærerne i videregående. Som Trump kanskje ville sagt: Hold dem utenfor! Bygg en mur!

Karl Øyvind Jordell

professor emeritus, Universitetet i Oslo

Kom igang med iPad. Vi følger deg i hele prosessen.

Velg Skolepakka og få oppgradert til nye iPad, inkludert teknisk support, strategisk planlegging og pedagogisk opplæring.

iPad 10,2-tommer
(Leie 36 mnd med
restverdi: kr. 78,- per mnd)

iPad 10,2-tommer
1 x Targus SafePort-deksel
1 x Apple Pencil
(Leie 36 mnd med
restverdi: kr. 112,- per mnd)

Eplehuset Utdanning

kontakt oss:
eplehuset.no | skole@eplehuset.no

 **Authorised
Education Specialist**

● Læringer

Slik rammes læringer av koronakrisen

64 prosent av lærlingebedriftene i tjenestesektoren har permittert læringer som følge av koronakrisen, men de får tett oppfølging. Det viser en ny medlemsundersøkelse fra NHO Service og Handel, som representerer noen av bransjene som er hardest rammet av koronakrisen. 29 prosent av medlemsbedriftene innen tjeneste- og detaljhandelsegmentet i NHO frykter konkurs som følge av koronapandemien, og 85 prosent har måttet permittere ansatte. Til sammenligning har 22 prosent av øvrig næringsliv sagt at de frykter konkurs, og 59 prosent har gått til permitteringer.

Krisen har også hatt konsekvenser for lærlingene i tjenestesektoren. Av lærlingebedriftene i NHO Service og Handel svarer 64 prosent at de har permittert læringer. Til tross for et høyt antall permitterte, ser jeg et lyspunkt.

Undersøkelsene tyder på at det er og har vært tett kontakt og oppfølging mellom lærling og bedrift. To av tre bedrifter følger opp de permitterte lærlingene. Arbeidsgiverne er oppriktig opptatt av at lærlingene skal gjennomføre utdanningsløpet og bli dyktige fagarbeidere. Dette er arbeidskraft det er stort behov for, nå og i fremtiden.

Samtidig som myndighetene påla mange lærlingebedrifter i frisør- og velværebransjen å stenge grunnet koronaepidemien, har ungdommer over hele landet søkt videregående og høyere utdanning. Ifølge Utdanningsdirektoratet har 37.490 valgt en yrkesfaglig utdanning (videregående trinn 1) i 2020. Det er 649 flere enn i 2019.

Er det noe jeg tror mange har fått øynene opp for i denne krisen, så er det yrkesfagene. Det er vanskelig å se for seg hvordan vi skulle håndtert krisen uten alle de dyktige renholderne, butikkmedarbeiderne, vektene og andre. De står for helt sentrale funksjoner i samfunnet, og er blant dem som holder hjulene i gang i en svært utfordrende tid for næringslivet.

NHOs kompetansebarometer viser at 60 prosent av bedriftene har behov for fagutdannede. Derfor er det gledelig i år å se at flere velger yrkesfagene. Under lærlingeløpet er det naturligvis tett dialog mellom bedrift og lærling, også i krisetid. Denne nærheten mellom lærling og bedrift burde egentlig være modell også for annen utdanning.

Via en midlertidig ordning i forbindelse med koronaepidemien får læringer dekket 100 prosent av lønnen sin, opp til 12.482 kroner per måned. I tillegg har regjeringen satt i gang tiltak slik at flest mulig kan ta fag- og svenneprøve uten

Ifølge Utdanningsdirektoratet har 37.490 ungdommer søkt seg til en yrkesfaglig utdanning (videregående trinn 1) i 2020. Det er 649 flere enn i 2019, påpeker innsenderen.

ILLFOTO KARI OLIV VEDVIK

vesentlige forsinkelser.

Vi har mange dyktige læringer i våre medlemsbedrifter, og de skal bli tatt godt vare på. At de kan fullføre utdanningen uten store forsinkelser, har stor betydning både for dem selv og bedriftene.

Anne-Cecilie Kaltenborn
administrerende direktør i NHO Service og Handel

● Årsmøteuttalelse

Manglende pedagogisk ledelse gir manglende retning i Nordkapp kommune

Nordkapp kommune har satt vakant en rådgiverstilling i oppvekst-, kultur- og velferdssektoren. Denne stillingen ble opprettet etter flere utskiftninger av leder i sektoren og en påfølgende kommunal utredning som fastslo at arbeidsmengden for leder i sektoren var for stor. Nå merker mellomledere at arbeidsoppgaver blir presset

nedover i organisasjonen. Dette sliter ut våre mellomledere, som har fylt opp sine stillinger med arbeidsoppgaver fra før.

En annen problemstilling med at rådgiverstillingen er satt vakant er at det ikke er tid for leder til å prioritere planarbeid. Dermed mangler sektoren styrende planer for hvordan vi skal samhandle for

å gi et best mulig tilbud til våre brukere. For å få til gode planer bør det inn en person med pedagogisk kompetanse; nå er det en mangel i sektorledelsen.

Utdanningsforbundet Nordkapp

Rett på sak

● Økonomi

Hvis inntekten faller bort, får nå selvstendig næringsdrivende kompensasjon. Det er jeg veldig glad for, skriver innsenderen.

ILL.FOTO KARI OLIV VEDVIK

Endelig et sikkerhetsnett

For første gang får selvstendig næringsdrivende kompensasjon hvis inntekten faller bort. Denne gruppen lever ofte av korte kontrakter og prosjekter og er særlig sårbare fordi de ikke har rett til dagpenger. Jeg er veldig glad vi har oppnådd et sikkerhetsnett for denne gruppen.

Regjeringen besluttet 8. april en kompensasjonsordning for selvstendig næringsdrivende som mister inntekten grunnet koronautbruddet. Inntil 80 prosent av inntekten opp til 6G (om lag 600 000 kroner) kompenseres. Som hovedregel er pensjonsgivende årsinntekt fra og med 2017 grunnlag for ytelsen. For frilansere beregnes kompensasjonen ut fra inntekten de siste 12 månedene. Ytelsen gjelder fra 12. mars og kan utbetales fra og med 30 mars. Ordningen gir mange mennesker som mistet oppdrag og livsgrunnlag over natten, viktig trygghet og forutsigbarhet.

Regjeringen legger også til rette for at næringsdrivende kan opprettholde noe drift der det er mulig. Inntekter personene har som selvstendig næringsdrivende eller frilanser i stønadsperioden går til fradrag i ytelsen med 80 prosent. Slik gis det incentiv til å drive virksomheten i den grad det er mulig også i stønadsperioden.

Selvstendig næringsdrivende får også utbetalt sykepenger fra dag tre og omsorgspenger fra dag fire. Dette er avklart i tidligere forskrifter. Ordningen er midlertidig og hjemlet i korona-loven. Regjeringen legger til grunn at om lag 68 000 personer vil motta ytelsen i tre måneder i gjennomsnitt. Ordningen ventes å koste om lag 4700 millioner kroner i 2020.

Kari Sollien | Leder i Akademikerne

● Digital undervisning

De uerstattelige lærerne

● Frank Aleksander Bræin

leder av Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

FOTO JONAS OHLGREN ØSTVIK

Digital undervisning alene kan ikke erstatte de relasjonelle sidene ved det å drive god utdanning.

Engasjementet og trykket er enormt. Fra digitale samlingsstunder på dagtid til live-sendinger for lærere på kveldstid. De digitale løsningene finnes, brukes og gjøres. Og i all den digitale bonanzaen finnes fortsatt noe av kjernen i det vi gjør, nemlig menneskemøtet.

Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet har lenge vært opptatt av lærernes digitale kompetanse, eller profesjonsfaglige digitale kompetanse, om du vil. Et område vi mener lærerutdanningene våre må sørge for at studentene møter mye oftere og tidligere enn i dag. Det skjedde et brått skifte da all undervisning og kollokviegrupper ble transformert til Teams, Zoom og digitale møter. Da campus ble stengt og da flere praksisstudier ble digital undervisningspraksis. Nå stiller vi spørsmålet: Hvor er vi på vei?

Les oss riktig: All ære til lærerne i både skole og barnehage. Når både skolene og barnehagene nå åpner, blir det naturlig å stille seg spørsmålet: Hva skjer nå? Har denne tiden revolusjonert profesjonen, eller vil lærerne lukke igjen skjermene og fortsette som før? Vi håper i alle fall det har åpnet for en ny praksis, men en kritisk en. Dette er kanskje tiden for samtidig å utfordre lærerprofesjonens nye etiske råd (gratuler!): Hvilke utfordringer knyttet til etikken i profesjonen fører teknologien med seg, som ikke allerede eksisterer i det å være lærer?

Kan hende det bare er nye måter å gjøre det samme komplekse virke som før? Profesjonen og ikke minst lærerutdanningene må ta tak i disse spørsmålene. For teknologien raser fra oss. Det har den alltid gjort, men vi er nødt til å skynde oss langsomt; med etikken som fyrtårn og rettesnor.

Godt er det kanskje at vi ser at digital undervisning alene ikke kan erstatte de relasjonelle sidene ved det å drive god utdanning. For blant all teknologien står menneskene. Intet nytt under solen, men fortsatt viktig. Teknologien og den digitale undervisningen kan både tilføre og redusere verdien av det vi gjør. Særlig lærerne i skolen har brukt sosiale medier til å diskutere og drøfte de kritiske sidene ved nettopp teknologien. Hva koster digital undervisning oss?

Målet er ikke konsensus, men diskusjoner og samtaler om hvordan de nye digitale løsningene skal støtte oss i arbeidet som gjøres. For våre lærerstudenter er det også mange nye plattformer og måter å jobbe på som er helt nye. Om kort tid vil disse være utdaterte, og nye verktøy vil komme. Men hvordan vi bruker dem og tenker med dem vil være handlinger og valg vi er nødt til å ta, på vegne av ganske mange. Konsekvensene av det vi gjør kan være både store og små, og vi bør etter hvert begynne å se på den digitale praksisen vi nettopp har vært gjennom med et skråblikk, og øve oss på neste bølge av teknologi som kommer. For den vil komme. Men er det noe vi er sikre på, er det at menneskemøtene og lærerne, de uerstattelige lærerne, vil være en del av løsningen.

Frilek gir større helseeffekt enn voksenorganiserte leker

● **Asbjørn Flemmen**
pensionert førsteamanuensis ved Høgskulen i Volda

FOTO PRIVAT

Den beste løsningen er ikke flere gymtimer, men skolegården tilrettelagt som bevegelseseldorado.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Rapporten «Uteområder i barnehager og skoler», initiert av Helsedirektoratet og gjennomført av forskere ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), ble i januar 2020 presentert i Forskning.no. Den har tidligere også vært omtalt på Utdanningsnytt.no.

Fotoet som utgjorde blikkfang og appetittvekker for rapporten, var hentet fra et skogmiljø. Det viser blant annet et barn i full sving i en huske hengt opp mellom to trær. Med fokus på sikkerhet ved lekeplassutstyr, er valgte foto til skrekk og advarsel. «Fallunderlaget» er nær det verst tenkelige: grove framstikkende røtter på en nedslitt skogbunn, huska var uforsvarlig festet rundt en firkantet treplanke mellom to trær der gnag mot kanter gjør at innfestingen fort ryker. I tillegg er det nyttet ikke UV-behandlet blått nylontau som gradvis pulveriseres av solstrålene. Et dårlig signal i markedsføring av lek i «Natur og variert terreng ...».

Når introbildet både er tatt av og valgt av prosjektlederen, professor Kine Halvorsen Thorén, sender det et alvorlig og feil signal. Det sender også et signal om bevegelseslekens plass i rapporten (søk på «Sikkerhetsklarering av sittelekeplasser»). Der framheves det betenkelige at «gummiasfalt dekker stadig mer av uteområdene i norske skoler ...» Med barns sikkerhet i fokus ville naturfarga gummiasfalt vært et godt alternativ under husken på bildet.

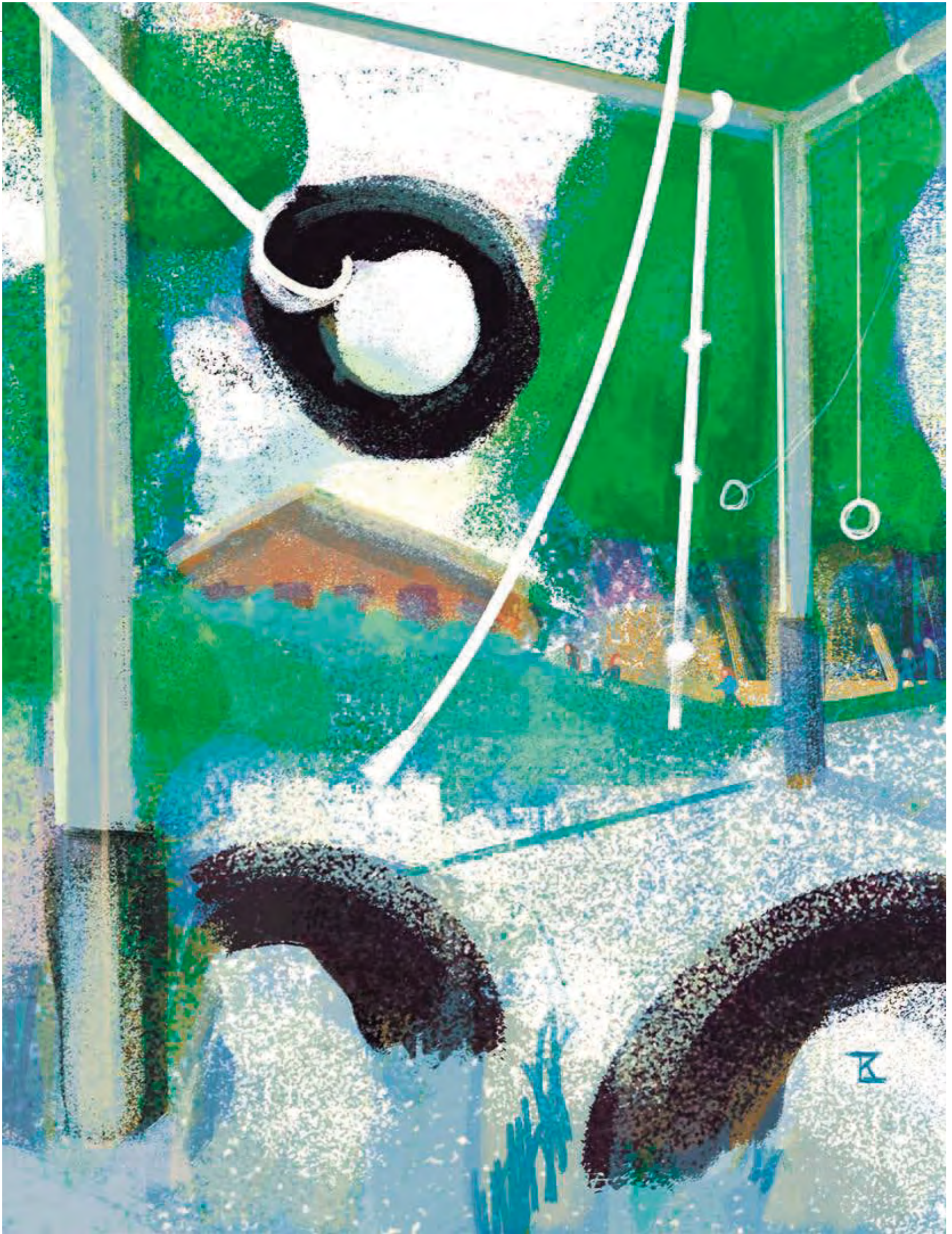
Helsedirektoratet (HD) er bekymret for barns passive hverdagsliv og at barn og unge er mindre fysisk aktive enn før og har gitt tid til fysisk aktivitet gjennom sine 60 minutter aktivitet. NMBU-rapporten er prisverdig tydelig med hensyn til rom og foreslår arealnormer og innhold i skoler og barnehagers uteområde. Den feiler allikevel når den ikke tar hensyn til Fagplan i kroppsoving og oppdatert forskning på bevegelseslek.

Siden den sikkert danner grunnlag for politiske beslutninger, er det derfor viktig å synliggjøre feilene og manglene, og mulige konsekvenser av at en så viktig del av barn og unges primære og dominerende aktivitet er utelatt.

Arealkrav er ikke noe nytt. Barnehagene hadde «Forskrift om barns uteareal», men denne ble med Ot.prp. nr. 40 1988–89 opphevet og erstattet med en veiledning (rundskriv 27.02.90). I denne ble leke- og oppholdsareal per barn satt til fire kvadratmeter. Den gang fant psykolog Magne Raundalen at man måtte ned til piggsvin i barnehager og jordrotter i grunnskole med tilsvarende arealkrav. Kort og godt ei skam. Det var derfor med stor spenning jeg klikket meg inn på NMBU-rapporten «Uteområdet i barnehager og skoler». Den tar opp viktige emner som tilgang til natur, fysiske elementer, forskjellige arealdekke som stimulerer til økt fysisk aktivitet med mer. Fra mitt ståsted, som er kroppsoving, og med forventninger om konkrete løsninger rettet mot at elevene skal være allsidig fysisk aktive med en viss intensitet, minst 60 minutter daglig, stoppet jeg opp ved denne setningen: «Først og fremst er uteområdene barnas fristed og en arena for lek, men de har også betydning for fysisk aktivitet og motorisk utvikling.» Her framstilles fysisk aktivitet og motorisk utvikling sekundært i uterommet. Det primære er frihet og lek!

I rapporten reserverer man seg riktignok når det gjelder pedagogisk bruk av uterommet, men med forventninger fra Helsedirektoratet og skoleverket om tiltak for økt fysisk aktivitet i skolegården, er det ubegripelig at man neglisjerer kroppsovingsplanen. I planen ligger klare føringer om det primære, å tilrettelegge for «spontan lek i varierte miljøer» og «aktivitet i ulike bevegelsesmiljøer» helt i tråd med refererte FNs barnekonvensjon: «enhver oppførsel, aktivitet eller prosess satt i gang, styrt og strukturert av barna selv; den finner sted når og hvor mulighetene oppstår». Så ja til «frihet og lek» i «varierte bevegelsesmiljøer». Denne miljøavhengige og for barna dominerende virksomhet, bevegelseslek, er ikke tatt med i NMBU-rapporten.

«Strukturerte leker og bevegelsesleker er grunnleggende forskjellige.»

Spontan lek og bevegelseslek er overhodet ikke nevnt! I rapporten velger man i stedet å bygge forståelsen av lek på leketyper, «rollelek, regelstyrte leker, konstruksjonsleker, fantasileker, bevegelsesleker, samleleker osv». Strukturente leker og bevegelsesleker er imidlertid grunnleggende forskjellig.

- I strukturente leker er reglene gitt på forhånd. Aktiviteten kommer i stand ved at noen tar initiativ og organiserer den.
- Bevegelseslek er spontan. Reglene blir her til i prosessen der barna blir enige om hva de skal leke, hvor de skal leke og med hvem; en grunnskole i demokrati.

At bevegelseslek er valgt bort, kommer også til uttrykk i litteraturlisten. Aktive forskere som professor Ellen Beate Hansen Sandseter, Øyvind Førland Standal, Knut Løndal, Rasmus Kleppe m.fl. er ikke å finne. Nevnt er heller ikke professor og hjerneforsker Per Brodal og lege Charlotte Lunde, som begge har arbeidet seriøst og dyptgående med fenomenet bevegelseslek.

I rapporten heter det at «fysisk aktivitet for barn og unge bygges på grunnleggende og funksjonelle motoriske ferdigheter og tilrettelegges med tilpassning til aldersgrupper og etter individuelle behov» (Fjørtoft 2018). Barns motoriske utvikling framstiller forskerne gjennom tegning av ei trapp med seks trinn. (Trinn 1 = 0–3 år, trinn 2 = 4–5 år, trinn 3 = 6–8 år, fram til 18 års alder). For hvert trinn er det 6–14 forslag, til sammen 44 fysiske miljø som skal tilrettelegges. Denne forståelsen ligner Jean Piagets trappemodell på barns kognitive utvikling. Den har blitt kritisert for at den undervurderer barna, og at barn klarer mer og raskere enn det forskerne tror. NMBU-forskerne mener imidlertid at denne kunnskapen er viktig, og at den «i langt større grad enn i dag bør ligge til grunn for utformingen av uteområdene». Hvor i bildet er representanten fra Norges Idrettshøgskole som i referansegruppen «har fulgt arbeidet og gitt verdifull bistand»?

På Internett kan en se video av barn på 2,5

år spille hockey og ha full kontroll, eller gutter i samme alder treffsikkert med stor kraft slå cricketballen med balltre. I motorisk utvikling er dette gutter på trinn 1.; krype, krabbe, sitte, reise seg, gå med mer! Se også lagfotball med fem-seksåringer med dribbleferdigheter som gjør en stum. I trappa på trinn 2.; å beherske bevegelser i ulike miljø. Som forsker på barns lek gjennom et langt liv, der jeg også har operasjonalisert mange av ideene om ekte genuin bevegelseslek, er det naturlig å vise til Skudeneshavn skole og fritidspark, som har vært gjenstand for forskning, inspirasjon og utvikling i en årrekke. På YouTube ligger flere filmer som viser jenter og gutter i forskjellige aldre utfolde seg, best beskrevet i NIBR-rapport 2004:1: Skolegården – jungel eller luftegård. «Skudeneshavn skole har en skolegård som byr på mange ulike aktivitetsmuligheter og ulike steder å være: Plass nok og mange steder å være gjør det lettere å unngå dem man ikke er på god fot med. Man kan alltid finne et sted å være og noe å holde på med. Vi har sett at der det er mange muligheter, er jentene fysisk aktive og inntar rommet på linje med guttene.»

I rapporten pekes det på Torgeir Limstrands: Tarzan eller sytepeis? (Fylkesmannen i Nordland m.fl. 2000). I løpet av grunnskolen var 2000 timer i friminuttstid en utrolig mulighet til fri egenorganisert fysisk aktivitet! Vi vet at elevene ikke vil ha mer obligatorisk gymnastikk. Samtidig vet vi at det er mangel på saler, redskap og utstyr, og mangel på lærere med kompetanse! I tillegg er fast gymtime et rigid sentralstyrt system som berøver metodefrihet for lærere, krever tilsyn og rapportering, og prisen 5–6 milliarder kroner. Slutningen gir seg. Daglig obligatorisk gymtime kommer ikke til å bli gjennomført. Kunnskapsministeren, den gang Torbjørn Røe Isaksen, kom imidlertid med den ganske uforpliktende løsningen «å legge til rette for». Røe Isaksen mener at tilrettelegging gir skolen og lærerne langt større fleksibilitet enn gymtimer der både for- og etterarbeid hører med, og vi har rikelig med tid; et helt årsverk.

I Arkitektnytt 24.02.20 presenterte prosjektleider i NMBU-prosjektet professor Kine Halvorsen Thorén rapporten under tittelen «Variert hverdag». Thorén refererer fra nevnte NIBR-rapport «at skolegården i hovedsak brukes av gutter som spiller fotball i midten, mens jentene satt klistret langs kantene», et bilde som støttes av Limstrand: Jentene var aktive bare 17 prosent av tida i friminuttene. Årsak: «lite å finne på utendørs». Thorén

kunne fra samme rapport valgt skolen som for idé og anleggskonseptet fikk Rolf Hofmos pris for beste idrettsanlegg år 2000, Skudeneshavn skole og fritidspark.

Skudeneshavn skole traff koden og skapte et allsidig utfordrende og aktivitetsdrivende bevegelsesmiljø, tilpasset alle. Miljøet er kroppsoveringsfaglig operasjonalisering av bevegelseslek og spontanidrett, der lekfunksjonen er beskrevet i NIBR-rapporten. Når forskning viser at organisert fysisk aktivitet, gjennomsnittlig er 24–55 prosent lavere enn det målt gjennom fri lek (!), er NMBU-rapporten en skandale. Fokus må nå rettes mot skolens største «fag» friminuttene, kroppsoveringsfaglig tilrettelagt etter lovmessighetene i genuin bevegelseslek. Målt med helseparametere er fri fysisk aktivitet mer enn dobbelt så effektivt som gymtimer er. Svaret er derfor ikke flere gymtimer, men skolegården tilrettelagt som bevegelseseldorado. Her bestemmer elevene selv hva de vil leke, med hvem de vil leke, hvor de skal leke og etter de reglene de bestemmer selv. Skolegården, også omtalt som mobbearena, er da omdannet til en samhandlingsarena, en sosial institusjon for helhetlig utvikling av elevene.

(Se Utdanningsnytt: Friminuttlaget)

1. American Journal 2001.

«Målt med helseparametere er fri fysisk aktivitet mer enn dobbelt så effektivt som gymtimer er.»

Få bladet til arbeidsplassen eller rett hjem i postkassen!

Ønsker du faglig påfyll eller å holde deg oppdatert på hva som er nytt innen utdanningsfeltet? Da bør du abonnere på Utdanning.

Utdanning utgis 14 ganger i året og er Utdanningsforbundets medlemsblad. Innholdet er faglig og politisk stoff med tilknytning til pedagogikk og skole.

ORDINÆRT ABONNEMENT

Koster 700 kroner i året for deg som ikke er medlem i Utdanningsforbundet.

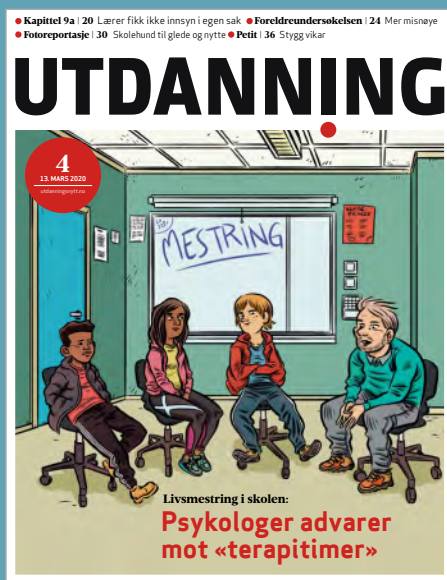
Bestill: abonnement@utdanningsnytt.no og merk eposten Utdanning.

ABONNEMENT TIL MEDLEMMER

Bladet Utdanning er kostnadsfritt for medlemmer og studentmedlemmer.

Bestill på Min side: udf.no/min-side/mine-abonnement

BESTILL
I DAG!

UTDANNING

Minneord

● Niels Christian Garmann Johnsen

Niels Christian Garmann Johnsen gikk stille bort 15. mars i den høye alder av 96 år. Han var en markant og respektert kristiansander som satte spor på flere felter. Jeg kjente han spesielt som glødende interessert i utviklingen av merkantile utdanningsforløp, fra 1960-årene som leder av Økonomisk College-komiteen på Sørlandet. En komité som i forståelse med rektor Dag Coward ved Norges Handelshøyskole viste faglig og politisk vei til oppstart av Agder Distrikthøyskole alt i 1969 og dens siviløkonomutdanning her fra 1988. Fra 2007 kjent som Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder i Kristiansand og Grimstad. For dette var Garmann Johnsen glimrende posisjonert. Først som formann i Styret for Kristiansands Handelsgymnasium og formann, senere æresmedlem av Kristiansands Handelsstandsforening, og formann i byggekomiteen for det høyreiste, hvite praktbygget Handelens Hus, bygd ved byens børsark, der Christiansands Tidende i årtier hadde sine redaksjonslokaler med Ole Dommerud som redaktør. Som grosserer for den kjente Hans Johnsen-gården som Garmann Johnsen etablerte, drev han landskjent virksomhet især i bygningsartikler, med utgangspunkt i det gamle fjerdegenerasjons familiefirmaet han overtok etter sin far. Bygget er i dag en kjent del av Havnekvartalet. Det er mange som vil savne denne aktive og høyreiste mannen, som også gjorde seg gjeldende i bystyret fra 1963 til 1972 og som styremedlem i Norges Handelstandsforening og Norges Grossistforbund. Visekonsulatet for Spania tok han over fra sin far i 1959. Han og danske Eileen Jill Ellersgaard fikk fire barn, ni barnebarn og ti oldebarn. Savnet etter familiens nestor er stort.

Thor Einar Hanisch

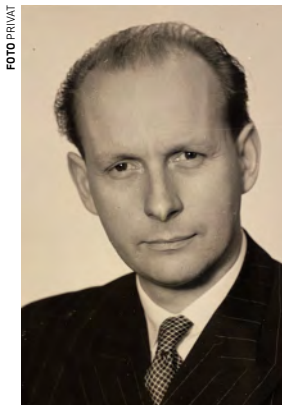

FOTO PRIVAT

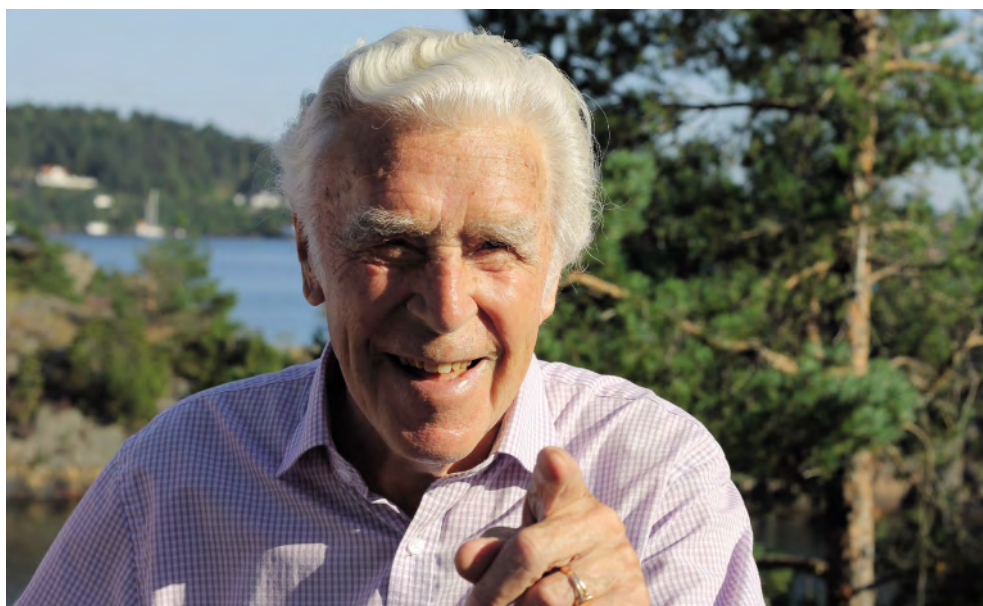

FOTO PRIVAT

● Carl Thorleif Christiansen

Carl (Calle) Christiansen, født 26.2.1926 på Long Island, New York, død 29.2.2020, var en avholdt rektor for Grim ungdomsskole i Kristiansand fra 1963–91, pioner og entusiast for den nye niårige grunnskolen, sosial, spretten, praktisk, faglig sterk, cand. real med geografi hovedfag fra Universitetet i Oslo, etter studier ved Statens gymnastikkskole. Første lederjobb var som rektor ved Nord-Troms interkommunale realskole på Lyngseidet i Nord-Troms. Carl og Sigrid Bryn (født 1930, død 2019), fra Stavanger, traff hverandre i Studentlaget i Oslo og var uatskillelige i ett og alt gjennom livet. Hennes far, Olav Bryn, var første generalsekretær for KrF, det var hun stolt av. Tvillingbroren Åsmund startet Flor & Fjære, en unik blomsterhage ved fjorden på Sør-Hidle utenfor Stavanger. Her var Calle seniorguide i 10–12 år. Som lagsfolk var det naturlig for dem begge å gjøre en innsats for KrF, Sigrid også på fylkesplan. Som medlem av Havnestyret var hun en av drivkreftene for å forme det populære restaurantmiljøet «Fiskebrygga» i Kristiansand, og ble æresmedlem av partiet. Calle var veldig stolt av henne og hun av ham. Hun elsket Kilden Teater og Konserthus, og de

ville ha med seg flest mulig konserter, og gudstjenester i Grim, Oddernes og Lund kirker. Calle var leder av Oddernes menighetsråd i mange år og medlem av Rotary. Som ung var Calle speider, og han fikk oppleve Seilmaker Larsen på seilmakerloftet. Her fikk Calle, som mange byens gutter, et sterkt møte med Evangeliet om Jesus. Han ble Credoruss-formann på Katedralskolen, og som rektor på Grim startet og drev han «Fredagsklubben» for elevene. Han var oppfinnsom og gøy og en veldig god personalleder og miljøskaper for lærerkollegiet og andre ansatte, og han brant for elevene. 9. februar ble hans siste i Lund kirke. Da medvirket Rabbersvigen Jazzforsamling fra Randesund, og Calle not musikken og gledet seg over rytmen. Under begravelsen 12. mars fra Oddernes kirke sang Ben Tore Beisland «You Raise Me Up». I lommen hadde Calle med seg sangen «Det enda som bär». Carl og Sigrid etterlot seg Tone med mannen Per, Elisabeth, Siri, åtte barnebarn og tre oldebarn. Begge minnes i kjærlighet, også av «Flor & Fjære».

Thor Einar Hanisch

● Kristine Gauslaa Gilje

En vel kjent og avholdt kvinne på Sørlandet og Vestlandet, Kristine Gauslaa Gilje, født 13. juni 1929, gikk bort 19. mars i Stavanger. Etter artium ved Kristiansand katedralskole, Møglestu husmorskole i Lillesand og Kristiansand lærerskole, ble Kristine ansatt som lærer ved Stavanger offentlige skole for døve i 1953. Dette arbeidet fenget henne i en slik grad at hun i 1978 tok eksamen som landets første tegnspråktolk. Stillingen som rektor ved Kongstein videregående skole, det regionale kompetansesenteret for døve og hørselshemmede unge i Rogaland, Vest- og Aust-Agder, fikk hun i 1984. I dette sitt livskall var hun aktiv og kreativ helt frem til pensjonering.

I tillegg til sitt livslange engasjement for døvesaken, var Kristine, sammen med sin mann Torstein Gilje, sterkt engasjert i sørlandsdikteren Gabriel Scott og i Gabriel Scott Selskabet (GSS). Det var naturlig å spørre dem om sammen å bli ledere for Selskabet, et verv de utøvte entusiastisk og humørfyllt i seks år fra 2001 til 2006. I det hele tatt var de et flott tospann, helt fra de forelsket seg i hverandre under lærerstudiet. Innsatsen for Selskabet toppet seg under 100-årsjubileet for Sørlandsnavnet i 2002, da Kristine og Torstein lyktes med å gjøre Gabriel Scott-dagene til et av høydepunktene under den store «Sørlandet i 100»-feiringen. I løpet av fire dager ble spennvidden i Gabriel Scotts diktning, via et utvalg av hans 60 bøker, presentert. Gleden over skjønnlitteratur og dikt fulgte Kristine gjennom hele livet.

Som forteller og cicerone om sitt barndoms rike, Høvåg og Lillesand og store deler av sørlandskysten, under Selskabets båtturer, var hun enestående. Til stor glede for et stort antall deltakere. Sørlandets kysthistorie og Gauslaa-familiens Scott-interesse gjennom generasjoner fikk hun brakt videre med stor detaljrikdom. Hun husket alle navn, historier og hendelser.

Også i familiens 16 fots motorbåt kruset hun kysten med utgangspunkt i sitt arvede sommersted,

FOTO PRIVAT

gården på Flesi. Hun gjenopplevde den gamle tiden slik den var, med nøysomhet og respekt for hva havet gav og hva havet tok.

Kristine betydde mye for mange både på Sørlandet og på Vestlandet fordi hun viste omsorg for folk som trengte henne. Livskallet var døvesaken, pasjonen Sørlandet og Gabriel Scott. Hun hadde en utstråling og et engasjement som mange la merke til. Hun slo ikke om seg med tomme ord, det skulle ha substans det hun kom med, både privat, i jobb og foreningsliv! Sammen med Torstein var hun aktiv i St. Johannes menighet i Stavanger gjennom mange år. Bisettelsen fant sted 26. mars i Stavanger krematorium. I disse koronatider bare med nærmeste familie og noen få inviterte til stede.

**Kirsten og Thor Einar Hanisch
Lederskap GSS 2007–2011**

Minneord

● Solveig Heimli Haukeland

Den som alltid skulle være med oss, er ikke med oss lenger. Vi har mistet en umistelig, og noen vil for alltid mangle når vi i Utdanningsforbundet samles, i små og store sammenhenger. 15. februar døde Solveig Heimli Haukeland, etter å ha levd med dødelig kreftdiagnose i et år. Hadde det vært en kamp å vinne i denne alvorlige sykdomssituasjonen, hadde hun vunnet den, fighter som hun var. Kreft følger sine egne veier, og for skjønne og tapre Solveig ble det den siste veien.

Solveig hadde mange år bak seg som lærer før hun ble hovedtillitsvalgt i Bergen kommune i 2015. Lærerutdannelsen tok hun fra 1987 på Stord, og hun tok også et år med kroppsøving på lærerskolen hjemme i Bergen. En helt naturlig fordypning for en håndballentusiast!

Hun var en kort tid i Solund som helt ung lærer, men havnet tilbake i Bergen kommune. Hun var først over ti år på Krokeide skole, før hun fikk stilling ved Midtun skole, der hun var til hun ble hovedtillitsvalgt i 2015. Vi er mange som har fått æren av å dele på Solveig, både store og små!

Vi kan alle håpe på et sånt omdømme som Solveig har hatt blant sine kolleger og elever. Superlativene strekker bare ikke til. Hennes måte å «ta rommet» på var med uendelige mengder energi og humor. Hun hadde det med å blåse alle tilløp til morgengrettenhet ut av rommet og løfte alle rundt seg mange hakk opp i humor, uansett hvor mye mandag mandagen hadde å by på.

For å være klok som lærer og tillitsvalgt må du være et klokt og godt menneske. Solveig var ærlig og direkte, men aldri påtrengende og alltid med glimt i øyet. Hun gikk alltid foran med en sterk arbeidsetos og arbeidet grundig og energisk med alle oppgaver. Alle tillitsvalgte i Bergen som har opplevd og vært sammen med Solveig på samlinger, kurs og møter, har møtt den samme gode Solveig. Vi så den samme Solveig i alle sammenhenger, en Solveig vi alle var glade i.

Ved lunsjbordet var Solveig et oppkomme av gode historier, både fra gymnastid i Odda, lærerlivet og opplevelser hun hadde sammen med sin mann Sven. Hennes fortellerglede og herlige stil gjorde at selve fortellingen var mer underholdende enn sluttpoenget. En sann formidler!

I tillegg var hun den ivrigste turgåeren av oss alle, så vi fikk mange gode turskildringer fra både høy- og lavland, både muntlig og med vakre bilder på Instagram. Besseggen i tett tåke er ikke for pyser, og hun viste at for den som gjør seg kjent, er Bergen virkelig et eldorado for den turglade!

Uansett hvor mange vi er og blir i Utdanningsforbundet Bergen, vil vi for alltid være en for lite. Det rommet du etterlot deg er ditt, og det kommer ingen til å fylle, Solveig. Vi tenker mye på familien som sitter igjen uten deg. En god ektemann og to skjønne døtre må leve med et grenseløst savn resten av livet. Vi tok farvel med deg i en fullsatt kirke i Strusshamn, og fikk selv se noen av dem du har berørt med livet ditt.

Vi takker deg for de årene vi fikk være dine fagforeningsfeller og venner i Utdanningsforbundet Bergen, og sender alle de beste tanker til Sven og jentene dine.

Kollegaer og venner i Utdanningsforbundet Bergen

FOTO PRIVAT

Jorun Bjerke | Advokat i Utdanningsforbundet

FOTO NADJA ROSENQVIST

Lov
og
rett

Søkers rett til innsyn

Har du søkt jobb i offentlig sektor? Her er reglene som gir deg krav på innsyn i dokumentene i ansettelsessaken.

Søkers rett til innsyn i sak om ansettelse i stat eller kommune reguleres av forvaltningslovforskriften kapittel 5. Reglene om innsyn skal bidra til at den best kvalifiserte til stillingen ansettes. Innsynsreglene skal sikre at forvaltningen tidlig kan rette opp eventuelle feil, bidra til at søkerne behandles likt og unngå at det tas utenforliggende hensyn i prosessen.

Utvidet søkerliste

Søkere har krav på følgende opplysninger om de andre søkerne: navn, alder, utdanning og praksis i offentlig og privat virksomhet. Opplysningene kan sammenfattes i en egen liste, en såkalt utvidet søkerliste.

Opplysninger om søkeren

Søker har rett til innsyn i de deler av dokumentene som inneholder faktiske opplysninger om seg selv. Faktiske opplysninger er for eksempel opplysning om alder, praksis, bosted, årstall og karakternivå. Videre kan søker få innsyn i skriftlig referat som gjengir hva søkeren har sagt under intervju.

Søker har også rett til innsyn i dokumenter som inneholder vurderinger om seg selv, det vil si mer generelle karakteristikk av faglige eller personlige evner. Her finnes det likevel omfattende unntak. Søker har ikke krav på innsyn i vurderinger fra:

- tilsettingsorganet/innstillingsmyndigheten eller noen som forbereder saken for dette organet
- søkers nåværende eller tidligere arbeidsgiver eller noen som har handlet på vegne av disse
- søkers nåværende eller tidligere oppdragsgiver eller i særlige tilfeller person som parten har hatt nær yrkesmessig kontakt med

En part har heller ikke krav på å gjøre seg kjent med de vurderinger som er kommet frem i forbindelse med intervjuet.

Dette betyr at en søker ikke har krav på innsyn i vurderinger gitt av

tidligere arbeidsgiver i et referanseintervju, eller sammenligninger av kandidatene foretatt av dem som gjennomfører ansettelsen.

Opplysninger om andre

En søker har rett til å gjøre seg kjent med søknadene inkludert vedlegg fra søkere som er innstilt eller tilsatt i stillingen.

Tilsvarende gjelder dokumenter som inneholder faktiske opplysninger om andre, dersom de har hatt betydning for avgjørelsen. Også der skriftlig referat fra andre søkers intervjuer inneholder opplysninger som er av betydning for saken, kan søker kreve innsyn i dette.

Hvem er innstilt og i hvilken rekkefølge?

Søkeren har krav på å få opplyst hvem som er innstilt til stillingen og den rekkefølgen de er innstilt i.

Unntak for taushetsbelagt informasjon

I utgangspunktet vil en søker ha krav på opplysninger som nevnt over, uavhengig av om opplysningene er taushetsbelagte eller ikke. Et viktig unntak fra dette er opplysninger som listes opp i forvaltningslovens paragraf 19. Annen søkers helse er et eksempel på en opplysning man uansett ikke har krav på.

Be om innsyn tidlig

Reglene om innsyn i ansettelsessaken gjelder både før og etter vedtak om ansettelse er truffet. Det er viktig å være klar over at det er lettere å påvirke en ansettelsesprosess før vedtak er truffet. Etter at ansettelsen er skjedd, er det dessverre i praksis lite som kan gjøres for at den som opplever seg forbigått faktisk får stillingen, annet enn å sette søkelys på eventuelle feil. Hvis du mistenker en ulovlig forbigåelse eller ønsker å forsikre deg om at det ikke er registrert noe feil, er det lurt å be om innsyn i utvidet søkerliste så tidlig som mulig.

«Det er lurt å be om innsyn i utvidet søkerliste så tidlig som mulig.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Hege Valås | nestleder

FOTO: TOM-EGIL JENSEN

Dobbeltkommunikasjon

Norge har vært nedstengt på grunn av Covid-19-epidemien i fem uker når dette skrives. Nedstengningen har også omfattet barnehager og skoler, til tross for at Folkehelseinstituttet ikke hadde anbefalt dette da beslutningen ble tatt 12. mars. Det synes på det nåværende tidspunkt som om nedstengningen har vært vellykket i den forstand at smittespredningen er erklært å være under kontroll, og antall innlagte på sykehus og i intensivbehandling på grunn av Covid-19 er betydelig redusert.

I lys av denne situasjonen har myndighetene bestemt at barnehager og skoler skal åpnes igjen, men gradvis og forsiktig slik at nødvendige smittevern hensyn kan tas. Det er laget tre ulike veiledere for hvordan smittevern skal ivaretas for henholdsvis barnehage, barnetrinn med skolefritidsordning og for ungdomstrinn og videregående opplæring. Smittevern rådene som myndighetene har understreket under nedstengningen, har i hovedsak handlet om å holde avstand, grundig og hyppig håndvask, godt renhold og karantene for dem som er syke. Vi har derfor bedt om at veilederne, som formelt sett er utfyllende bestemmelser til smittevernlovgivningen, er mest mulig konkrete slik at det ikke er ansatte og ledere i barnehager og skoler som må ta beslutninger om hva som er godt nok smittevern.

De veilederne som har blitt fastsatt, kunne ha vært mer konkrete, men vårt inntrykk er at lederne både i barnehager og skoler har planlagt eller planlegger med en drift som følger bestemmelsene til punkt og prikke. I barnehagene betyr det at man omorganiserer gruppeinndelingen av barn til mindre grupper med stabilt personale. Og det foretas fysiske inndelinger av plassen inne og ute slik at barn og voksne i ulike grupper skal holde avstand til hverandre.

Denne måten å organisere barnehagen på fører altså til mindre fleksibilitet i gruppeinndeling og bruk av personale. Og dersom

det ikke tilføres flere ansatte eller man bruker overtidstiltakene i Hovedtariffavtalen, vil det ikke være mulig å drive på denne måten uten ved redusert åpningstid. Eller ved at man ikke tar smitteverntiltakene så nøye.

De samme problemstillingene vil bli aktuelle når skolene åpner. Spørsmålet nå er i hvilken grad man er i ferd med å tilpasse smittevern rådene til ressurs situasjonen. Det er grunn til å stille spørsmålet etter at avstandskravene er redusert fra to til én meter i løpet av en helg, og kravet til gruppestørrelse tilfeldigvis tilsvarende gjennomsnittlig minste lærertetthet i grunnskolen. Men kanskje glemte man at det fortsatt mangler 700 årsverk i grunnskolen før kravene til lærertetthet er oppfylt? Mistenksomheten blir ikke mindre når både KS og Private Barnehagers Landsforbund (PBL) mener at barnehagene skal ha full åpningstid fra 27. april. Enkelte representanter for fylkesmennene synes å ha bidratt til den samme forventningen.

Barnehager og skoler forventes altså av ulike myndigheter og eiere å drive som normalt, selv når de skal ta smittevern hensyn og ansatte i risikogruppen og ansatte som har sykdomstegn, fortsatt skal holde seg hjemme. I tillegg forventes det at den digitale fjernundervisningen skal fortsette for de elevene som fortsatt skal holde seg hjemme.

Disse kravene og forventningene går rett og slett ikke i hop. Dette vil raskt bli avslørt både av ansatte, foreldre og barn og ungdommer. Og da vil tilliten til myndighetene, både til smittevern myndighetene, helsemyndighetene og utdanningsmyndighetene, bli svekket. Det har vi rett og slett ikke råd til i en situasjon hvor denne tilliten er avgjørende for at vi skal lykkes med en gradvis og forsvarlig gjenåpning av barnehager og skoler.

«Kravene og forventningene går rett og slett ikke i hop»

Kan lærere få yrkesskade-erstatning ved korona?

Covid-19 er på lista over sykdommer som kan godkjennes som yrkessykdom og kan også gjelde lærere i barnehage og skole.

Utdanningsforbundet får spørsmål om ansatte i barnehager og skoler vil være yrkesskadedekket ved smitte og eventuelle senskader av covid-19 (koronavirus).

Svaret på dette mener vi er ja, om vilkårene er oppfylt. Her er det viktigste å huske på:

- Smitten må ha skjedd på jobb i arbeidstiden på arbeidsplassen.
- Det må være årsakssammenheng mellom smitten man er blitt utsatt for på jobb og etterfølgende alvorlig sykdom.
- Dokumentasjon er nødvendig.
- Arbeidsgiver må melde yrkesskaden.

Hvilke miljøer kan regnes som smittefarlige?

Covid-19 er ved vedtak 7. april oppført på lista over sykdom som kan godkjennes som yrkessykdom. Det skal gjelde med virkning fra 1. mars 2020. Det er imidlertid bare der covid-19 har gitt alvorlige komplikasjoner at det kan godkjennes.

I bestemmelsen listes det opp en rekke miljøer som kan være spesielt smittefarlige. Som eksempler nevnes lege- eller tannlegekontor, sosialkontor, i medisinske institusjoner, sosiale institusjoner og utekontakter, barnehjem, aldershjem o.l. Dette er typiske arbeidsmiljøer hvor det

SENSKADER? Utdanningsforbundet mener ansatte i barnehager og skoler vil være yrkesskadedekket ved smitte og eventuelle senskader av covid-19, dersom vilkårene er oppfylt.

FOTO TOM EGIL JENSEN

kanskje hovedsakelig jobber helsepersonell. Imidlertid gjelder bestemmelsen i tillegg «ved annen yrkesutøvelse der virksomheten skjer i miljøer med særskilt sykdoms- eller smittefare».

Det vil si at den ikke er uttømmende, og at også andre arbeidsmiljøer enn de som er opplistet i forskriften, vil kunne omfattes dersom det foreligger særskilt smittefare.

Hver sak må vurderes

Utdanningsforbundets vurdering er at dersom ansatte i barnehage, skole, fritidsordninger eller lignende utsettes for særskilt smittefare i forbindelse med covid-19-pandemien, kan sykdommen etter omstendighetene godkjennes som yrkessykdom.

Hver sak må likevel vurderes konkret opp mot de aktuelle vilkårene i lover og forskrift.

I tillegg må andre vilkår jf. folketrygdloven og yrkesskadeforsikringsloven være oppfylt:

- Smitten må ha skjedd på arbeid i arbeidstiden på arbeidsplassen.
- Det må være årsakssammenheng mellom smitten arbeidstaker er blitt utsatt for på jobb og etterfølgende alvorlig sykdom.

Dokumentasjon nødvendig

Utdanningsforbundet gjør oppmerksom på at hendelser som kan forårsake smitte, som for eksempel hosting rett i ansiktet, nærkontakt med snørr og tårer o.l. fra barn/elever som mistenkes å ha covid-19-smitte må dokumenteres.

Det er også viktig å dokumentere hvis det oppdages stor grad av smittede barn eller voksne i samme barnehage, avdeling, klasse, skole og så videre. Dette for å kunne ha en dokumentasjon for at smitte kan ha vært påført i arbeidet.

Hvis en ansatt blir smittet og syk med alvorlig forløp, skal sykdommen meldes som yrkesskade av arbeidsgiver.

GJESTER:

Datatilsynets
Bjørn Erik
Thon, rådgiver/
foredrags-
holder Torgeir
Waterhouse og
avdelingsleder
Tore Mydland.

Korona og digitaliseringen, hva nå?

Hvilke muligheter fra digitaliseringen under korona skal tas med videre? spør vi i episode 45 av Lærerrommet. Trengs mer innen digital opplæring? Podkasten gir innsikt i ulike tema innen utdanningsfeltet. Gjестene er forskere, lærere, barnehagelærere, elever, ledere, politikere – eller andre.

Du finner alle episodene på iTunes, Acast, SoundCloud, Spotify eller via udf.no.

LÆRERROMMET

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Disse må være hjemme fra barn

Hvem skal holde seg hjemme når barnehager og skoler gjenåpner? Her er oversikten.

Mange av Utdanningsforbundets medlemmer lurer på hvem som ikke bør gå på jobb ved gjenåpningen. Veilederne fra myndighetene gir noen svar.

Hovedregelen er at ingen som er syke eller har symptomer på covid-19 skal på jobb. Men veilederne gir ikke svar på alle spørsmål. De sier for eksempel ikke noe om hva man skal gjøre dersom man bor i samme husstand som en i risikozonen. Myndighetene forventer at de fleste ansatte går tilbake på jobb, men det finnes en del gråsoner. Utdanningsforbundets råd er derfor, hvis du er i tvil om du kan jobbe eller ikke, å kontakte fastlegen.

Dette står i Utdanningsdirektoratets og Helse- og sosialdepartementets veiledere for gjenåpningen:

Barn, elever og ansatte med luftveissymptomer: Barn, elever og ansatte skal selv med milde luftveissymptomer og sykdomsfølelse, skal holde seg hjemme til de har vært symptomfrie i et døgn.

Barn, elever eller ansatte som har bekreftet covid-19:

Skal være i isolasjon. Det er helse- og omsorgstjenesten som beslutter hvem som skal være i isolasjon etter råd fra Folkehelseinstituttet. Retningslinjer til forskrift er gitt av Helsedirektoratet.

Barn, elever eller ansatte som er nærkontakter/ husstandsmedlem til en person med bekreftet covid-19:

Skal være i karantene. Det er helse- og omsorgstjenesten som beslutter hvem som skal være i karantene etter råd gitt av Folkehelseinstituttet. Retningslinjer til forskrift er gitt av Helsedirektoratet.

Foresatte som har luftveissymptomer, er i karantene eller isolasjon:

Skal ikke møte i barnehage eller på skole/SFO, må finne andre løsninger forfølging og henting av barn.

Når sykdom oppstår i barnehage eller på skole/SFO: Det er viktig at barn og elever som får symptomer

på luftveisinfeksjon, går hjem (etter varsling til foresatte) eller blir hentet så fort det lar seg gjøre. Syke bør ikke ta offentlig transport. Barn/elever som må hentes, må vente på et eget rom sammen med en ansatt eller ute der det ikke er andre barn.

Hva hvis en i husstanden til et barn/elev/ansatt er syk

Hvis en i husstanden har symptomer på luftveisinfeksjon, men ikke bekreftet covid-19, skal barnet/eleven/den ansatte møte i barnehage og skole som normalt. Eleven kan møte på SFO. Barnet/eleven/den ansatte skal imidlertid gå hjem fra barnehagen/skolen/SFO dersom de selv får symptomer, som nevnt over.

Hvis en i husstanden til et barn/elev/ansatt har bekreftet covid-19

Hvis en i husstanden har fått bekreftet covid-19, skal alle nærkontakter holdes i karantene etter råd fra helsemyndighetene. Ingen som selv er i karantene, kan møte i barnehagen/skolen/SFO.

Mange medlemmer har stilt spørsmål om smittevernradene med tanke på eldre ansatte. Dette står i veilederen:

Voksne (foresatte/ansatte)

Basert på informasjon om utbruddet så langt fra Kina, Italia, Storbritannia, USA og Norge, er det særlig eldre (over 65 år) som har høyere risiko for alvorlig sykdom med korona, spesielt dersom de også har underliggende kronisk sykdom. I tillegg kan voksne, særlig de over 50 år, med kroniske sykdommer som hjerte-karsykdom (inkludert høyt blodtrykk) og diabetes ha noe høyere risiko for alvorlig forløp. Ansatte som tilhører grupper med høyere risiko for alvorlig forløp av covid-19 bør vurderes individuelt i forhold til tilrettelagt arbeid. Ansatte det er aktuelt for, må ha legeerklæring.

Voldssak ikke til Høyesterett

Lærer Clemens Saers' sak er avvist av Høyesterett. Han får dermed ikke prøvd videre om Oslo kommune handlet grovt uaktsomt da det ikke ble varslet om en voldelig elev.

Clemens Saers gikk til søksmål mot Oslo kommune med krav om oppreisningserstatning for ikke-økonomisk tap fra kommunen etter at han i 2014 ble skadet av en voldelig elev da han var i gang med undervisningen.

Eleven ble straffedømt og dømt til å betale oppreisningserstatning til Clemens Saers, samt erstatning for tap av inntekt. Saers er også tilkjent yrkesskadeerstatning for skadene han ble påført. Men han får ikke prøvet for Høyesterett om Oslo kommune handlet grovt uaktsomt.

Selv om saken nå er avvist, sier seksjonsleder for juridisk avdeling i Utdanningsforbundet, Ruth-

Barnehage og skole

VIKTIG: Ikke alle kan møte på skolen eller i barnehagen, etter gjenåpningen.
FOTO TOM-EGIL JENSEN

BARNEFORSIKRING: Gir ekstra økonomisk trygghet.

FOTO ANNA-JULIA GRANBERG

Gi barneforsikring til noen du er glad i

Enten du er mamma, pappa, besteforelder, tante, onkel eller bonusforelder kan du kjøpe barneforsikring til barn i din familie hos oss i Utdanningsforbundet.

En barneforsikring gir økonomisk trygghet og kan lette hverdagen for familien ved alvorlig sykdom eller uførhet. Forsikringen kan kjøpes til både store og små barn, og koster fra kun 1308 kroner per år.

Les mer og bestill på
www.udf.no/midlertidbud

Høyesterett

Line Meyer Walle-Hansen, at det ikke er slik at lærere er uten beskyttelse dersom de opplever vold på jobb.

– Arbeidsmiljøloven stiller krav til et fullt for-svarlig arbeidsmiljø. Og la det være helt klart: Det er arbeidsgiver som har ansvaret og skal sørge for at ansatte er beskyttet mot vold og trusler, sier hun.

Vold mot lærere er et økende problem som må tas på alvor. Utdanningsforbundet har et sterkt engasjement for læreres arbeidsmiljø og beskyttelsen mot vold og trusler.

– Ingen lærere skal måtte oppleve å bli livstruende skadet i sitt arbeid, sier Walle-Hansen.

Hun mener saksforløpet i Saers sak, og andre saker vedrørende læreres arbeidsmiljø, viser at det er helt nødvendig at det systematiske HMS-arbeidet styrkes for å beskytte læreres rett til trygghet på jobb.

Bistår medlemmer

Dersom et medlem blir utsatt for vold på jobb, vil Utdanningsforbundet hjelpe og bistå juridisk.

– Vi jobber mye med spørsmål om dette i tilknytning til læreres arbeidsmiljø. I tillegg til at vi bistår medlemmer i saker, er vold og trusler tema for nettressurser, kurs og opplæringen vi driver overfor tillitsvalgte, sier Walle-Hansen.

Utdanningsforbundet var ikke en del av retts-sakene og anken til Høyesterett i Saers' sak, fordi han hadde meldt seg ut av Utdanningsforbundet før voldshendelsen inntraff.

– Utdanningsforbundet innga imidlertid et støt-teskriv i anledning lagmannsrettens behandling. Det gjorde vi fordi vi som landets største læreror-ganisasjon ville bidra i en sak som knyttet seg til læreres arbeidsmiljø, sier Walle-Hansen.

– I vårt støtteskriv påpekte vi blant annet at det

er behov for tydeliggjøring og bekreftelse av det som er gjeldende rett, nemlig at informasjon om voldelige elever kan deles med lærere for å fore-bygge voldshendelser.

Lagmannsretten var, som tingretten, klar på at det var en forsømmelse at skolen ikke hadde informert lærerne om den voldelige eleven, og at slik informasjon kunne ha vært gitt uten at taus-hetsplikten var til hinder.

Walle-Hansen mener saken ikke har ført til svekket vern for lærere.

– Nei, slik kan det ikke oppfattes. Saken mellom Saers og Oslo kommune handlet om såkalt oppreis-ningserstatning, det var ikke en sak om arbeids-givers ansvar etter arbeidsmiljøloven, sier hun.

Les mer om vold og trusler på jobb på udf.no

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

Dine forsikringstilbud

Som medlem av Utdanningsforbundet har du tilgang til unike forsikringsfordeler til gode priser.

Reiseforsikring

Ingen egenandel og hele 90 dagers reisevarighet. Pris fra kr 756,- til kr 2 136,- pr. år, avhengig av om den skal gjelde for én person eller en familie, og om du er over eller under 70 år.

Innboforsikring

Dekker tap og skade på privat innbo og løsøre med inntil 3 mill. pr. skadetilfelle. Pris kr 1 020,- pr. år.

Grunnforsikring

Forsikringen består av livsforsikring for medlemmet, ulykkesforsikring for familie og begravelsesstøtte ved død i nær familie. Pris kr 888,- pr. år.

Uføreforsikring

En uføreforsikring gjør deg bedre rustet økonomisk dersom du blir ufør. Pris beregnes ut fra alder og valgt forsikringssum.

Livsforsikring

Forsikringen gir en engangsutbetaling til etterlatte ved forsikredes død, uansett om dødsfallet skyldes sykdom eller ulykke. Pris beregnes ut fra alder og valgt forsikringssum.

Barneforsikring

Forsikringen kan kjøpes til barn og barnebarn fra 3 måneder til 18 år, og er gyldig til utgangen av året de fyller 26 år. Pris pr. barn kr 1 308,- pr. år for barn under 21 år, og kr 1 608,- pr. år for barn over 21 år.

70+ forsikring

Forsikringspakke for deg som er over 70 år. Pakken inneholder reise-, innbo- og ulykkesforsikring. Døgnåpen helsetelefon er også inkludert. Pris for familie kr 3 348,- pr. år. Én person kr 2 592,- pr. år.

Person 3i1 forsikring

En helt ny pakke for deg under 40 år, som kjøpes uten helseerklæring. Pakken inneholder forsikring for liv, uføre og kritisk sykdom. Dette er en gunstigere løsning enn å kjøpe forsikringene hver for seg, og du får utbetaling for den hendelsen som eventuelt inntrer først. Total forsikringssum er på kr 500 000. Prisen avhenger av alder og ligger på mellom kr 1 020,- og 1 392,- i året.

Studentforsikring

Forsikringen består av innbo-, reise-, ulykkes- og uføreforsikring. En spesialtilpasset pakke for deg som er student. Pris kr 996,- pr. år.

Husforsikring

Husforsikring ekstra har unike vilkår og gode priser. Vi tilbyr to varianter, hus ekstra og hus. Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud.

Bilforsikring

Bilforsikringene ekstra og delkasko har 75 % bonus, unike vilkår og gode priser. Bonusen gjelder også ved forsikring av din første bil. Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud.

Rabatt hos Tryg

Som medlem i Utdanningsforbundet får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg rabatt på alt fra hytte- til båtforsikring. Alle medlemmer får 35 % uavhengig av antall produkter.

Tryg pluss

Har du privat forsikring i Tryg, får du som medlem i Utdanningsforbundet tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om vedlikehold og påbygg av bolig, og hjelp ved ID-tyveri og misbruk i sosiale medier.

Les mer på udf.no/medlemstilbud

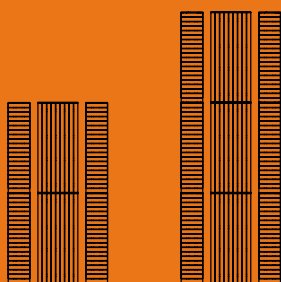
Utdanningsforbundets Barneforsikring

Enten du er mamma, pappa, bestemor, tante eller bonusforelder kan du kjøpe barneforsikring til barn i din familie hos oss i Utdanningsforbundet.

En barneforsikring gir økonomisk trygghet og kan lette hverdagen for familien ved alvorlig sykdom eller uførhet. Forsikringen kan kjøpes til både store og små barn, og koster fra kun 1308 kroner per år.

Bestill på våre nettsider udf.no/barneforsikring

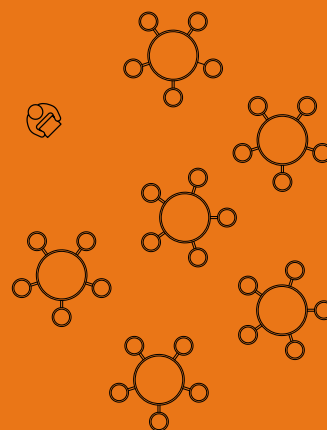

Vroom langbord

Berg benkebord

Buzz arbeidsstasjon

Utemøbler til uteskole

Rask levering til hele landet
200 standardfarger
Livstidsgaranti mot rust
Produsert i Norge og Sverige
150 svanemerkede produkter

vestre.com

vestre